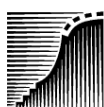

Voortgangsrapportage Stimulerings- regeling Inrichting Duurzame Glastuinbouwgebieden

Openstelling 2000

Theo Edens
Jan van Esch
Jan Janssen
Jan Olink
Jan van Vliet

landbouw, natuurbeheer
en visserij

Expertisecentrum LNV, februari 2002

© 2002 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Rapport EC-LNV nr. 2002/077
Ede/Wageningen

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2002/077 en het aantal exemplaren.

Oplage 170 exemplaren

Samenstelling Theo Edens, Jan van Esch, Jan Janssen, Jan Olink, Jan van Vliet

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Galvanistraat 7
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 671400
Fax : 0318 624737
E-mail : Balie@eclnv.agro.n

Voorwoord

Om de herstructurering van de glastuinbouw te stimuleren is op 1 augustus 2000 de eerste tender van de Stimuleringsregeling Inrichting DUurzame Glastuinbouwgebieden (Stidug) opengesteld. Van de zes ingediende projecten zijn er drie gehonoreerd tot een gezamenlijk bedrag van 24,5 miljoen euro (54,1 miljoen gulden).

In de brief van 28 september 2001 aan de Tweede Kamer antwoordt de minister op een vraag daarover dat de eerste openstelling van de Stidug zal worden geëvalueerd, waarbij onder meer aandacht zal worden besteed aan de effectiviteit en efficiency en waarbij de regeling zal worden onderzocht op werkbare voorwaarden.

De Directie Landbouw van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft het Expertisecentrum LNV gevraagd deze voortgangsrapportage uit te voeren. De resultaten van de voortgangsrapportage zullen gebruikt worden voor verdere openstellingen.

Vanaf deze plaats wil ik graag iedereen bedanken die schriftelijk of in de vorm van een interview informatie ter beschikking heeft gesteld.

Drs. R.P. van Brouwershaven
Directeur Expertisecentrum LNV

Inhoudsopgave

Samenvatting van bevindingen, conclusies en aanbevelingen	7
1 Inleiding	13
2 Beleidsanalyse en doelstellingen (zie ook bijlage 3)	15
3 Uitvoering 1^e tender, onderzoeksvragen- en opzet	17
4 Beoordeling van de effectiviteit (doeltreffendheid)	21
5 Beoordeling van de efficiëntie (doelmatigheid)	27
6 Beoordeling van het proces	33
7 Beoordelingskader	35
Bijlage 1	37
Bijlage 2	39
Bijlage 3	43
Bijlage 4	47
Bijlage 5	49
Bijlage 6	51
Bijlage 7	57

Samenvatting van bevindingen, conclusies en aanbevelingen

Om de herstructurering van de glastuinbouw te stimuleren is op 1 augustus 2000 de eerste tender van de Stimuleringsregeling Inrichting DUurzame Glastuinbouwgebieden opengesteld. Van de zes ingediende projecten zijn er drie gehonoreerd tot een gezamenlijk bedrag van 24,5 miljoen euro (54,1 miljoen gulden). Voor de voortgangsrapportage van deze eerste tender zijn de volgende beleidsdoelstellingen geformuleerd:

- Stimuleren van projectvestigingslocaties, geschikt voor duurzame glastuinbouw in Nederland.
- Beschikbaar komen van voldoende ruimte in duurzame hervestigingslocaties. Als doelstelling is in de begroting 2002 geformuleerd 2700 ha netto glas in 2010 en 450 ha netto glas in deze kabinetsperiode.
- Tot stand brengen van een hoge mate van duurzaamheid in nieuw te realiseren glastuinbouwgebieden, zodanig dat een belangrijke bijdrage geleverd kan worden aan de energie- en milieudoelstellingen, zoals ondermeer vastgesteld in het "Convenant Glastuinbouw en Milieu".

Om van deze eerste tender de effectiviteit, efficiency en het proces te beoordelen zijn in totaal 11 onderzoeksvragen geformuleerd. De antwoorden op deze vragen zijn gebaseerd op literatuurstudie en op 22 interviews met personen en instanties, betrokken bij projectvestigingslocaties voor glastuinbouw.

Bevindingen effectiviteit (doeltreffendheid)

De drie projecten met een positieve beschikking bieden na realisatie van hun plan 620 ha ruimte voor vestiging van glastuinbouw in projectmatig vestigingsverband aan. Gezamenlijk hebben zij € 24.549.645 (f 54.100.300) subsidie ontvangen, dat is € 39.596 (f 87.259) per ha tuinbouwkavel. Begroot was € 45.378 (f 100.000,-) per ha. Daadwerkelijke vestiging heeft nog niet plaatsgevonden. Er kan dus nog niet worden aangegeven hoeveel tuinders uit de oude glastuinbouwgebieden zich in de nieuwe gebieden gaan vestigen en welke ruimte zullen zij vrijmaken in de bestaande glascentra.

In de regeling is in artikel 2, lid 1b, opgenomen dat voorzien moet zijn in een procedure van openbare inschrijving. Deze voorwaarde biedt aan aanvragers geen mogelijkheden om kavels bij voorkeur uit te geven.

De effecten van de regeling kunnen alleen gebaseerd worden op de huidige plannen. Een aantal plannen is ambitieus. Het instrument heeft verschillende effecten gehad, waarvan de belangrijkste zijn:

- onderdelen van de gehonoreerde plannen waren anders niet of soberder uitgevoerd;
- de planvorming en het draagvlak inzake duurzaamheid is duidelijk gestimuleerd;
- zonder subsidie kan een duurzame projectlocatie glastuinbouw nauwelijks tegen acceptabele uitgifteprijsen gerealiseerd worden. De drie gehonoreerde aanvragers geven aan dat dankzij de subsidie de grond tegen een gelijke prijs, een meer acceptabeler prijs of tegen een lagere prijs met een hogere duurzaamheid uitgegeven kan worden;
- Het afwijzen van aanvragers heeft geleid tot frustratie en vertraging in de planvorming en uitvoering.

Met deze regeling worden kleinere clusterwijze of autonome vestigingen niet voorkomen. Zeven van de twaalf geïnterviewden uit de groep betrokkenen/ beleidsmedewerkers /uitvoerders geven aan dat de openstelling van deze regeling

(op termijn) voor de overige duurzame kleinere projectlocaties nader bezien moet worden.

Er worden geen belangrijke duurzaamheidsaspecten gemist. De weging, zoals opgenomen in de regeling, heeft een redelijk brede instemming. 25 tot 30% vindt de aspecten energie/CO₂ en herstructureringsbelang te zwaar meegewogen. Zij stellen voor het aspect herstructureringsbelang meer te koppelen aan herstructureringsgebieden of sanering van verspreid glas.

In de plannen van de aanvragers, die een positieve beschikking hebben gekregen, zijn geen projecten opgenomen, die erop zijn gericht het verbruik van gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen of de emissie naar de lucht te reduceren. Collectieve voorzieningen bieden daarvoor ook weinig mogelijkheden. In twee gehonoreerde aanvragen zijn er geen collectieve voorzieningen opgenomen om te zorgen voor voldoende en kwalitatief goed gietwater, in de derde aanvraag wel. In alle drie de projecten is een riolering opgenomen. De collectieve voorzieningen van twee gehonoreerde aanvragers leveren 25% reductie van de CO₂-emissie op, van de derde 19% reductie. Deze drie aanvragers realiseren ieder ongeveer 3-5% aan duurzame energie.

Aan het project Rundedal, aangevraagd door de gemeente Emmen, is een subsidie toegekend van 8,7 miljoen euro (19,2 miljoen gulden).

Bevindingen efficiëntie (doelmatigheid)

Bijna iedereen vond de tijd tussen aanvraag/sluitingsdatum en beschikking erg lang. Het was drie aanvragers niet bekend in welk stadium van de procedure de aanvragen waren.

De deskundigheid van DLG als beoordelaar wordt gemiddeld van neutraal tot voldoende beoordeeld.

De opdrachtgever en de uitvoerder zijn beide van mening dat de regeling redelijk eenvoudig is en vooraf helder en duidelijk was, maar dat een aantal uitvoeringsbepalingen de zaken toch complexer hebben gemaakt. Beide zijn ook tevreden over de rolverdeling, communicatie en de wederzijdse ondersteuning bij het beoordelings- en adviseringsproces.

Volgens gegevens van de uitvoerder bedragen de kosten voor implementatie van de regeling, de beoordeling en advisering en de nazorg ongeveer € 68.100,- (f 150.000,-). Dit 0,3% van het totaal beschikbare bedrag van de eerste tender. De kosten van de aanvragers zelf zijn in deze voortgangsrapportage niet meegenomen.

Ongeveer de helft van de geïnterviewden, waaronder alle aanvragers die niet zijn gehonoreerd, vinden een tenderregeling voor de toegepaste openstelling niet de meest effectieve manier, mede gezien de verwachtingen die waren gewekt over de 10 projectlocaties, genoemd in het openstellingsbesluit. Voorgesteld wordt aanvragers die voldoen aan de entreevoorwaarden subsidie toe te kennen, maar de hoogte van de subsidie te laten afhangen van de mate van duurzaamheid of een zekere minimale duurzaamheid als entreevoorwaarde te eisen.

Er is door de uitvoerder een forse inzet gepleegd om transparant, neutraal en deskundig te zijn.

Er waren tussen plannen onderling, maar ook op onderdelen van hetzelfde plan, grote verschillen in concreetheid en nadere uitwerking. Zowel beoordelaars als twee niet gehonoreerde aanvragers geven aan dat het lastig is om op een deskundige en objectieve manier te beoordelen of plannen wel of niet realistisch zijn wat betreft uitvoerbaarheid en financiering. Er wordt een duidelijk spanningsveld ervaren tussen ambitie en uitvoerbaarheid.

De Infrastructuurregeling, de RSG en de regeling Duurzame bedrijventerreinen hebben, gezien het verschil in de te subsidiëren kosten, geen overlap met de Stidug-regeling, maar kunnen wel aanvullend zijn.

Over het algemeen werd de regeling in eerste instantie als eenvoudig en duidelijk beoordeeld met een gemiddeld rapportcijfer van 6,5 á 7, waarbij het aspect eenvoud een hoger rapportcijfer kreeg dan het aspect duidelijkheid. Achteraf werd de regeling als duidelijk minder eenvoudig beoordeeld. Het niet vooraf mogen aangaan van verplichtingen, de omvang, het integrale karakter en de uitvoeringstermijn en de voorwaarde dat de gehele subsidie moet worden terugbetaald bij het niet uitvoeren van het gehele plan conform de aanvraag, leveren volgens de aanvragers belangrijke knelpunten op.

Het beoordelingskader heeft voor veel onduidelijkheid gezorgd. Vooral aanvragers geven aan dat het niet aanwezig zijn van het beoordelingskader tijdens de aanvraag heeft geleid tot geen of onvolledige en minder specifiek gerichte informatie over de plannen. Dat heeft geleid tot grote verschillen en onevenwichtigheid in de plannen.

Bevindingen proces

Van de medewerkers van LNV en betrokken organisaties geeft ruim de helft aan dat zij voldoende bij de opzet en uitwerking van de regeling zijn betrokken. Vijf van de zes aanvragers zijn vóór de publicatie over de regeling geïnformeerd. De communicatie over de regeling wordt tot het moment van indienen als positief beoordeeld, vanaf het moment van indienen als matig tot slecht. Drie aanvragers geven aan niet geïnformeerd te zijn over het verloop van de procedure en de behandeling van hun bezwaarschriften. Een aanvraagperiode van drie maanden wordt door vier aanvragers als tekort beoordeeld. Het beoordelingskader werd (achteraf) door twee aanvragers als voldoende transparant en door drie aanvragers als onvoldoende beoordeeld. Alle drie de niet gehonoreerde aanvragers hebben een bezwaarschrift ingediend evenals twee van de gehonoreerde aanvragers, waarvan één pro forma. De vier aanvragers, die een aanvraag hadden kunnen indienen, hebben dat niet gedaan omdat realisatie van de projectplannen nog te vaag/te weinig concreet was en er nog geen duidelijke aanvrager was of omdat de tijdsplanning van de Stidug niet aansloot op de eigen planning.

Conclusies en aanbevelingen effectiviteit

Conclusies

- Na realisatie van de plannen van aanvragers kan er bij voldoende belangstelling de komende vier jaar 620 ha tuinbouwkavel in een projectmatige vestiging uitgegeven worden.
- Voor 24,5 miljoen euro (54,1 miljoen gulden) is 620 ha tuinbouwkavel gerealiseerd, hetgeen per ha € 5.782 (*f* 12.741,-) minder is dan begroot.
- Het instrument heeft bij de aanvragers een beperkt effect gehad op het besluit om duurzame voorzieningen in het plan op te nemen.
- De regeling versterkt duidelijk het denken en draagvlak over duurzaamheid.
- Om een duurzame locatie tegen een acceptabele uitgifteprijs te realiseren is subsidie nodig.
- 25 tot 30% van de geïnterviewden vindt dat de aspecten energie/CO₂ en herstructureringsbelang te zwaar zijn meegewogen.
- Het aspect herstructureringsbelang geeft op dit moment geen invulling aan het streven bestaande solitaire vestigingen te saneren.
- De drie projecten, die zijn gehonoreerd, leveren op basis van de beoordeling van de gehonoreerde plannen:
 - een verwachte zeer beperkte bijdrage aan de GLAMI/IMT-doelstellingen op het gebied van gewasbescherming;
 - een gezien de mogelijkheden beperkte bijdrage aan de GLAMI/IMT-doelstellingen op het gebied van mineralen;
 - een gerelateerd aan GLAMI/IMT-doelstellingen redelijk grote bijdrage op het gebied van energie, zonder dat er echt sprake is van een grote stap vooruit als het gaat om het terugdringen van de emissie van CO₂.
- Met de honorering van het project Rundedal is meer dan 2,3 miljoen euro (5 miljoen gulden) van het beschikbare budget uit de eerste tender naar Noord-Nederland gegaan.

Aanbevelingen

- Gelet op de doelstellingen van de Stidug is het van essentieel belang om de afkomst van nieuwvestigers nauwkeurig te monitoren.
- Om meer zicht te krijgen op de effecten van de regeling en de duidelijk aanwezige relatie met de uitgifteprijs zouden aanvragers meer inzicht moeten geven in de verwachte uitgifteprijs van de tuinbouwkavels.
- Beleidsmatig gezien zijn de aspecten energie/CO₂ en herstructurering van zodanig belang dat de weging daarvan niet aangepast moet worden. De

opmerkingen over de weging van de andere aspecten leiden ook niet tot een aanpassing van de weging.

- Het verdient aanbeveling het aspect herstructureringsbelang meer te beoordelen op activiteiten die aanvragers zelf kunnen plannen en uitvoeren en in dit aspect een relatie te leggen met het nieuwe beleid uit de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en het Structuurschema Groene Ruimte om bestaande solitaire vestigingen te saneren.
- De door de aanvragers aan te leveren informatie moet op het gebied van energiebesparing en reductie van CO₂-emissie meer geüniformeerd en gekwantificeerd worden om een goede beoordeling mogelijk te maken en om een juiste bijdrage aan de GLAMI/IMT-doelstellingen te kunnen berekenen.

Conclusies en aanbevelingen efficiëntie

Conclusies

- Op basis van het gegeven dat er nog een beoordelingskader ontwikkeld moest worden, mede op basis van de eerste aanvragen, lijkt besluitvorming zeven maanden na het sluiten van de tender niet overdreven lang. Het tijdstraject voor beoordeling en besluitvorming bij eventuele volgende openstellingen kan door het beschikbaar zijn van een meer uitgewerkt beoordelingskader korter zijn en beperkt worden tot vier tot zes maanden na het sluiten van de tender.
- Opdrachtgever en uitvoerder zijn tevreden over het beoordelings- en adviseringsproces. De uitvoeringskosten zijn met 0,3% van het totaal beschikbare bedrag van de eerste tender laag.
- Zeker bij openstelling voor een beperkt aantal gebieden wordt een tenderregeling niet als het meest effectieve instrument gezien.
- Er is door de uitvoerder een forse inzet gepleegd om transparant, neutraal en deskundig te zijn.
- De beoordeling of plannen wel of niet realistisch zijn wat betreft uitvoerbaarheid en financiering is, gezien het belang daarvan bij de beoordeling, wel noodzakelijk, maar moeilijk objectief te krijgen.
- Om diverse redenen (grote integrale plannen, lange uitvoeringstermijn, grote, niet altijd beïnvloedbare onzekerheden) is het bijna zeker dat de uiteindelijke uitvoering gaat afwijken van de gehonoreerde plannen.
- De voorwaarden dat geen verplichtingen aangegaan mogen worden en de bepalingen rond openbare aanbesteding maken volgens aanvragers de regeling minder goed werkbaar.
- Door de scheiding in aanvragers en de verschillen in de voor subsidie in aanmerking komende kosten is er geen sprake van eventuele overlap in subsidies van de verschillende regelingen.
- Na het duidelijk worden van het effect van een aantal voorwaarden en bepalingen is de regeling door de aanvragers als minder eenvoudig en duidelijk beoordeeld dan aanvankelijk het geval was en naar de mening van de groep beleidsmedewerkers/ betrokkenen nog zo is.
- Gelet op het beoordelingskader was er bij aanvragers (vooral de drie niet-gehonoreerde aanvragers) meer en betere informatie beschikbaar dan in de plannen vermeld.

Aanbevelingen

- De duur van het tijdstraject kan belangrijk teruggebracht worden door met het nu aanwezige meer uitgewerkte beoordelingskader de beoordeling bij binnenkomst van de aanvraag al te starten.
- Het voorstel om aanvragers voor subsidie in aanmerking te laten komen als de aanvraag voldoet aan een vastgelegd minimaal niveau van duurzaamheid en/of de hoogte van de subsidie te laten afhangen van de mate van duurzaamheid heeft een aantal voor- en nadelen t.o.v. de huidige tenderregeling, maar vraagt wel om een ingrijpende aanpassing van de regeling.
- Reeds nu anticiperen op beleidshandelen m.b.t. tot uitstel en/of wijziging van de plannen bij uitvoering.
- Beoordelingskader op hoofdlijnen bij de openstelling op verzoek van mogelijke aanvragers ter beschikking stellen.

- Aanvragers de gelegenheid geven hun eerste concept aanvraag bij te stellen/aan te vullen met voor het beoordelen relevante informatie, alvorens een definitieve aanvraag in te dienen.

Conclusies en aanbevelingen proces

Conclusies

- Van de aanvragers zijn er vijf van de zes vóór publicatie in de Staatscourant via verschillende kanalen over de regeling geïnformeerd.
- Een aanvraagperiode van drie maanden wordt, als nog met de planvorming gestart moet worden, als tekort beoordeeld.
- Aanvragers zijn onvoldoende geïnformeerd over het verloop van het beoordelingsproces en de daarvoor benodigde tijd.
- Het beoordelingskader werd (achteraf) door drie van de zes aanvragers als onvoldoende beoordeeld.
- Vijf van de zes aanvragers hebben een bezwaarschrift ingediend.
- De plannen van de niet aanvragers waren nog te weinig concreet om nu al een aanvraag in te dienen.

Aanbevelingen

- (Mogelijke) aanvragers schriftelijk en op hetzelfde tijdstip ruim voor een eventuele nieuwe openstelling over de regeling en openstelling informeren.
- Aanvragers regelmatig informeren over het verloop van de beoordeling en de behandeling van hun bezwaarschrift.
- Criteria en het gewicht daarvan beter communiceren met mogelijke aanvragers.

Conclusies en aanbevelingen beoordelingskader

Conclusies

- De meeste inhoudelijke opmerkingen zijn gemaakt over de aspecten verkeer en vervoer (meer richten op specifieke tuinbouwaspecten) en herstructureringsbelang (nader concretiseren).
- Gezien het grote belang van deze regeling voor gebieden moet de beoordelingsmaatstaf voor concreetheid en uitvoerbaarheid van plannen objectiever en meer transparant gemaakt worden.

Aanbevelingen

- De aspecten verkeer en vervoer en herstructureringsbelang aanpassen.
- Beoordelingsmaatstaf voor concreetheid en uitvoerbaarheid van plannen objectiever en transparanter maken.

1 Inleiding

In de Tuinbouwbrief van 19 december 1995 wordt het beleidsinstrumentarium beschreven wat het Rijk zal inzetten om voor de glastuinbouw te komen tot verbetering van de structuur en perspectief voor de toekomst. De Stimuleringsregeling Inrichting Duurzame Glastuinbouwgebieden (Stidug) maakt deel uit van een totaal pakket aan maatregelen dat wordt ingezet voor de herstructurering van de glastuinbouw. Dit pakket bestaat uit de navolgende drie pijlers.

De eerste pijler stimuleert de vernieuwing van de glastuinbouw door financiële ondersteuning bij afbraak van oude kassen en bouw van duurzame nieuwe kassen. Hiertoe dient de Regeling Structuurverbetering Glastuinbouw (RSG).

De tweede pijler beoogt de infrastructuur en de ruimtelijke kwaliteit in de oude glastuinbouwgebieden in het Westland en Aalsmeer te verbeteren. Dit wordt uitgevoerd in samenwerking met de provincies. Hiertoe is de Infrastructuurregeling glastuinbouwgebieden in het leven geroepen.

De Stidug vormt de derde pijler en heeft tot doel de ontwikkeling van nieuwe projectvestigingslocaties, geschikt voor duurzame glastuinbouw, in Nederland te stimuleren.

Opdracht

De eerste tender van de Stidug is van 1 augustus tot 1 november opengesteld voor gemeenten of samenwerkingsverbanden van gemeenten, waar zich een projectvestigingslocatie bevindt, die genoemd wordt in het "Bestuurlijk Afsprakenkader Herstructurering Glastuinbouw". Van de zeven aanvragen zijn er zes ontvankelijk verklaard. Drie aanvragen zijn gehonoreerd tot een totaal bedrag van 24,5 miljoen euro (54,1 miljoen gulden).

De Directie Landbouw van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij heeft het Expertisecentrum gevraagd deze eerste tender te evalueren.

Afbakening

De voortgangsrapportage is uitgevoerd over de eerste tender inclusief de schriftelijk ingebrachte bezwaarschriften en de mondelinge toelichting daarop tijdens de hoorzittingen.

De antwoorden van LNV op deze bezwaarschriften vormen geen onderdeel van de voortgangsrapportage. Door de opdrachtgever is gekozen voor een voortgangsrapportage op korte termijn. De beantwoording van de bezwaarschriften was daarvoor niet tijdig beschikbaar.

Werkwijze

De voortgangsrapportage is uitgevoerd aan de hand van literatuuronderzoek en een twintigtal gehouden interviews (zie Bijlagen 4 en 7). De projectopdracht, de onderzoeksopzet en het concept zijn besproken met een klankbordgroep. De samenstelling daarvan is vermeld in Bijlage 1.

De klankbordgroep is tweemaal bijeen geweest en heeft verder schriftelijk gereageerd op het eindconcept.

Leeswijzer

Voorafgaand aan deze inleiding (Hoofdstuk 1) treft u een samenvatting van de bevindingen aan en de conclusies en aanbevelingen.

In hoofdstuk 2 worden de beleidsanalyse en de beleidsdoelstellingen kort weergegeven. Een meer uitgebreide beschrijving daarvan vindt u in Bijlage 3.

In hoofdstuk 3 wordt een kort overzicht gegeven van de eerste tender (meer uitgebreid in Bijlage 2) en worden de onderzoeksvragen en opzet behandeld.

In de hoofdstukken 4, 5 en 6 wordt een beoordeling gegeven van de effectiviteit, de doelmatigheid en het proces van de eerste tender.
In Hoofdstuk 7 wordt ingegaan op het beoordelingskader.

2 Beleidsanalyse en doelstellingen (zie ook bijlage 3)

In de Tuinbouwbrief, die de Minister op 19 december 1995 aan de Tweede Kamer heeft gestuurd, wordt het beleidsinstrumentarium beschreven wat het Rijk zal inzetten om voor de glastuinbouw te komen tot verbetering van de structuur en perspectief voor de toekomst. Naast ruimte als gevolg van functieverandering is ook ruimte nodig voor de herstructurering.

In de brief van 23 oktober 1998 aan de Tweede Kamer over de Versterking ruimtelijk-economische structuur (kortweg ICES-brief) wordt, conform het regeerakkoord, voor de periode 1999-2002 een bedrag van 20,4 miljoen euro (45 miljoen gulden) voorzien om, ter oplossing van de ruimteproblemen van de tuinbouw in het Westland, de vestiging van bedrijven elders te stimuleren. Het kabinet zal het investeringsbudget, samen met middelen van andere overheden en het bedrijfsleven inzetten voor het versneld realiseren van nieuwe vestigingslocaties. Welke hiervoor in aanmerking komen is afhankelijk van de aanwezigheid van een uitgewerkt plan en van het stadium van planologische voorbereiding. Voor het Noorden lijkt een bedrag van 2,3 miljoen euro (5 miljoen gulden) haalbaar. Voor de periode 2003-2010 wordt nog eens 93 miljoen euro (205 miljoen gulden) voor de realisatie van vestigingslocaties gereserveerd.

In de Afspraken Bestuurlijk Overleg kabinet-SNN op 16 april 1998 is in bijlage 2, die gaat over de samenvatting inzet LNV-middelen, een bedrag van f 5 miljoen uit LNV-ICES voor de glastuinbouw voor de periode tot en met 2002 opgenomen.

In het "Bestuurlijk Afsprakenkader Herstructurering glastuinbouw" van 6 januari 2000 (op 7 februari 2000 naar de Tweede Kamer gestuurd) hebben LNV en de Vakgroep Glastuinbouw van de LTO gezamenlijk een aantal afspraken gemaakt om de gewenste herstructurering van de glastuinbouw met kracht ter hand te nemen en met spoed voor de bestaande knelpunten in met name het Westen van het land een oplossing te vinden. Daarover is in de brief de volgende tekst opgenomen "LNV zal ICES-middelen inzetten voor de totstandkoming van projectvestigingen voor de korte en middellange termijn. LNV brengt daarvoor op korte termijn (ca. 3 maanden) een nieuwe regeling Stimulering duurzame glastuinbouwgebieden (Stidug) uit. Basis hiervoor is het advies dat de Commissie Ruimtelijke Inrichting van de Stuurgroep Glastuinbouw en Milieu (GLAMI) heeft gegeven. De in voorbereiding zijnde nieuwe regeling Stidug zal aan de hand van de hierin te stellen criteria beschikbaar zijn voor de hiervoor in aanmerking komende locaties. Het is daarbij de bedoeling dat de Stidug vooral beschikbaar is voor de nieuwe grootschalige projectvestigingslocaties".

In de regeling zelf staan de volgende doelstellingen weergegeven:

- Stimuleren van projectvestigingslocaties, geschikt voor duurzame glastuinbouw in Nederland. Voor de herstructurering van de bestaande glascentra in Nederland (met name moet worden gedacht aan de glastuinbouwgebieden in het Westland en bij Aalsmeer) is het van groot belang dat er voldoende geschikte hervestigingslocaties beschikbaar komen. Hierdoor ontstaat enerzijds ruimte voor de herinrichting en "modernisering" van de bestaande locaties en anderzijds ruimte voor andere functies als woningbouw, bedrijventerreinen, landschappelijke aankleding en recreatie;
- Het tot stand brengen van een hoge mate van duurzaamheid in nieuw te realiseren glastuinbouwgebieden;
- Zodanig duurzame nieuwe gebieden dat een belangrijke bijdrage geleverd kan worden aan de energie- en milieudoelstellingen, zoals ondermeer vastgesteld in het 'Convenant Glastuinbouw en Milieu'.

In het besluit van de eerste openstelling en subsidieplafond, op 11 juli 2000, is vermeld dat aanvragen alleen kunnen worden ingediend door de gemeenten, waarin de 10 projectvestigingslocaties zijn gelegen uit het 'Bestuurlijk Afsprakenkader Herstructurering Glastuinbouw' of samenwerkingsverbanden tussen deze gemeenten. In de brief van 19 juli 2000 aan de Tweede Kamer wordt als doel van de Stidug aangegeven het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe projectvestigingslocaties, geschikt voor duurzame glastuinbouw in Nederland, en daarmee tevens het ontmoedigen van het autonome vestigingsspoor. In de beleidsagenda van de algemene toelichting op de begroting 2002 wordt met het ruimtelijke spoor en via een aantal subsidieregelingen de herstructurering van de glastuinbouw gestimuleerd en ondersteund. Beoogd wordt zo in 2010 projectvestigingslocaties te hebben gerealiseerd met een omvang van ca. 2700 ha netto glas. In deze kabinetsperiode wordt gestreefd naar de realisatie van projectvestigingsruimte voor circa 450 ha netto glas.

Op basis van het bovenstaande kunnen de **beleidsdoelstellingen** van de Stidug als volgt geformuleerd worden:

- Stimuleren van projectvestigingslocaties, geschikt voor duurzame glastuinbouw in Nederland;
- Beschikbaar komen van voldoende ruimte in duurzame hervestigingslocaties. Als doelstelling is in de begroting 2002 geformuleerd 2700 ha netto glas in 2010 en 450 ha netto glas in deze kabinetsperiode;
- Tot stand brengen van een hoge mate van duurzaamheid in nieuw te realiseren glastuinbouwgebieden, zodanig dat een belangrijke bijdrage geleverd kan worden aan de energie- en milieudoelstellingen, zoals ondermeer vastgesteld in het "Convenant Glastuinbouw en Milieu".

De passage "Voor het Noorden lijkt een bedrag van 5 miljoen haalbaar" uit de ICES brief is geoperationaliseerd door in eerste instantie deze 5 miljoen uit het budget van de eerste tender te halen. Nadat alle aanvragen op een gelijkwaardige wijze waren beoordeeld en bleek dat het project Rundedal gehonoreerd zou worden, is deze 5 miljoen weer aan het budget voor de eerste tender toegevoegd.

3 Uitvoering 1^e tender, onderzoeksvragen- en opzet

Uitvoering 1^e tender

In het onderstaande overzicht is het verloop van de procedure kort weergegeven. Een meer uitgebreide beschrijving vindt u in Bijlage 2

Tijdschema en procesverloop van de eerste tender van de stidug

28 september 1999	De adviescommissie RI-GLAMI brengt advies uit aan de minister van LNV	De commissie RI-GLAMI stelt op 9 september het advies vast en adviseert de minister bij brief d.d. 28 september 1999. LNV neemt het advies op hoofdlijnen over en werkt het uit tot de regeling STIDUG.
11 juli 2000	Publicatie in de staatscourant van de STIDUG-regeling en de openstelling en rectificaties op de regeling op 2 en 10 oktober. <i>(in de tekst in bijlage 6 zijn deze rectificaties verwerkt)</i>	In de regeling is o.a. vermeld dat aanvragen worden gerangschikt naar de mate waarin zij voldoen aan de 9 duurzaamheidsaspecten, conform het advies van de RI-GLAMI (art. 10 en bijlage 1). De regeling is opengesteld voor alle gemeenten of samenwerkingsverbanden tussen gemeenten die voldoen aan de voorwaarden, genoemd onder artikel 2. Conform artikel 3.3 beperkt de Minister de eerste openstelling tot de 10 gebieden uit het Bestuurlijk Afsprakenkader Herstructurering Glastuinbouw komen in aanmerking. Er is een subsidieplafond van 17,7 miljoen euro (39 miljoen gulden).
1 augustus tot 1 november 2000	Indienperiode aanvragen	DLG is aangewezen als uitvoerder en stelt een brede groep van deskundigen samen voor het beoordelen en rangschikken van de projecten naar de bijdrage aan de doelstellingen van de regeling.
November 2000	Controle van de (7) aanvragen op ontvankelijkheid en volledigheid door DLG	De aanvraag voor de Willem Annapolder voldoet niet aan de voorwaarden; de gemeente Kapelle komt niet voor in artikel 1 van de openstelling. De overige aanvragen worden wel ontvankelijk verklaard. Deze zijn voor de glastuinbouwlocaties: Berlikum (gemeente Menaldumadeel), Grootslag (gemeenten Wervershoof en Andijk), Californië (gemeente Horst aan de Maas), Koekoekspolder (gemeente Kampen; vh. IJsselmuiden), Bergerden (Samenwerkingsverband Bergenden, o.a. gemeente Bemmelen) en het Rundedal (gemeente Emmen).

Eind januari/maart 2001	DLG voegt de rangschikking per duurzaamheidsaspect samen tot een totaalscore en adviseert de opdrachtgever de projecten conform te rangschikken.	De resultaten van de rangschikking per duurzaamheidsaspect zijn met behulp van de wegingsfactoren samengevoegd. Daarbij zijn de factoren voor "energie" en "CO ₂ " opgeteld. Het eerste concept van het beoordelingsdocument met de totaalscore en de resultaten per duurzaamheidsaspect wordt eind januari naar de opdrachtgever gestuurd. Op 9 februari wordt het concept besproken met de opdrachtgever en de regio-directies. In maart biedt DLG de bevindingen officieel aan aan de opdrachtgever. De scores van drie projecten (Koekoekspolder, gem. Kampen; Grootslag, gem. Wervershoof/Andijk; Het Rundedal, gem. Emmen) liggen dicht bij elkaar. Deze projecten overschrijden samen het beschikbaar gestelde budget.
Mei 2001	Het budget wordt verhoogd.	De minister besluit de drie projecten met de hoogste score volledig te honoreren. Daartoe wordt een extra budget van 6,8 miljoen euro (15 miljoen gulden) beschikbaar gesteld; waarin 2,3 miljoen euro (5 miljoen gulden) die voor Noord-Nederland was toegezegd (Langmangelden).
1 juni 2001	Beschikkingen worden verzonden. Subsidie voor: Koekoekspolder: € 10.291.735 (<i>f</i> 22.680.000) Grootslag: € 5.545.330 (<i>f</i> 12.220.300) Het Rundedal: € 8.712.580 (<i>f</i> 19.200.000)	Iedere aanvrager krijgt uitsluitel of het project voor een bijdrage in aanmerking komt en zo ja voor welk bedrag. Aanvragers (en andere belanghebbenden) kunnen binnen zes weken bezwaar maken. Aanvragers krijgen met de beschikking een exemplaar van het DLG-beoordelingsrapport.
Medio juli	Er zijn 5 bezwaarschriften ingediend bij de afd. Rechtsbescherming van LNV (+ in een vroeg stadium al een pro-forma bezwaar van Gem. Noord-oostpolder t.a.v. tuinbouwgebied Luttelgeest).	Gem. Wervershoof/Andijk, Horst a.d. Maas, Menaldumadeel, Emmen (proforma) en samenwerkingsverband Bergenden (o.a. gem. Bemmell) maken bezwaar.

Onderzoeksvragen- en opzet

Voor de beoordeling van de effectiviteit, efficiency en het proces zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd.

Beoordeling van de effectiviteit (doeltreffendheid)

Onderzoeksvraag 1

Hoeveel ruimte bieden aanvragers, die subsidie hebben ontvangen en hun plan gaan uitvoeren, aan?

Onderzoeksvraag 2

Hoeveel tuinders uit de oude glastuinbouwgebieden gaan zich in de nieuwe gebieden vestigen en welke ruimte zullen zij vrijmaken in de bestaande glascentra?

Onderzoeksvraag 3

Heeft het instrument bijgedragen aan gebieden die meer geschikt zijn voor duurzame

glastuinbouw/wat is het effect van het instrument op de duurzaamheid van de gebieden?

Onderzoeksvraag 4

Welke bijdrage wordt geleverd aan de energie- en milieudoelstellingen, zoals ondermeer vastgelegd in het “Convenant Glastuinbouw en Milieu”?

Onderzoeksvraag 5

Is tenminste 2,3 miljoen euro (5 miljoen gulden) van de eerste 20,4 miljoen euro (45 miljoen gulden) in het Noorden terechtgekomen?

Beoordeling van de efficiëntie (doelmatigheid)

Onderzoeksvraag 6

Is de regeling tegen acceptabele inzet van middelen, tijd en menskracht van LNV uitgevoerd?

Onderzoeksvraag 7

Was het instrument tenderregeling in dit geval effectief?

Onderzoeksvraag 8

Was het een uitvoerbaar instrument? (te toetsen bij uitvoerder)

Onderzoeksvraag 9

Is de regeling goed afgestemd met andere regelingen?

Onderzoeksvraag 10

Hoe scoort de regeling wat betreft eenvoud, duidelijkheid en toegankelijkheid (te toetsen bij aanvragers)?

Beoordeling van het proces

Onderzoeksvraag 11

Is de interactie tussen actoren optimaal geweest tijdens de opzet en de uitvoering van de regeling? Als actoren worden gezien beleid, DLG (als uitvoerder), LTO/RI-GLAMI (als betrokkenen/belangenbehartigers) en aanvragers.

De antwoorden op deze vragen zijn gebaseerd op literatuurstudie en op 22 interviews.

In totaal zijn 18 interviews mondeling afgenomen en 4 schriftelijk. De in totaal 22 interviews zijn als volgt te verdelen:

Opdrachtgevers en uitvoerders	3x
Beleidsmedewerkers LNV	4x
Overige betrokkenen	5x
Gehonoreerde aanvragers	3x
Niet-gehonoreerde aanvragers	3x
Potentiële aanvragers, niet aangevraagd	4x

In de navolgende hoofdstukken 4,5 en 6 wordt achtereenvolgens een beoordeling gegeven van de effectiviteit, de doelmatigheid en het proces rond de eerste tender. Daarbij is ervoor gekozen de onderzoeksvragen en de antwoorden bij elkaar in de tekst te houden.

Daar waar relevant is bij de bevindingen en de conclusies onderscheid gemaakt tussen de bovengenoemde groepen, met name tussen de wel en niet gehonoreerde aanvragers.

4 Beoordeling van de effectiviteit (doeltreffendheid)

De effectiviteit van de regeling is onderzocht aan de hand van vijf onderzoeksvragen.

Onderzoeksvraag 1

Hoeveel ruimte bieden aanvragers, die subsidie hebben ontvangen en hun plan gaan uitvoeren, aan?

Aanpak

Uit de aanvragen.

Bevindingen

De drie projecten met een positieve beschikking bieden na realisatie van hun plan de volgende ruimte voor vestiging van glastuinbouw in projectmatig vestigingsverband aan:

Koekoekspolder	210 ha tuinbouwkavel,
Grootslag	259 ha tuinbouwkavel,
Rundedal	151 ha tuinbouwkavel,
Totaal	620 ha

De drie bovengenoemde aanvragers ontvangen gezamenlijk € 24.549.645 (f 54.100.300) subsidie.

- Grootslag € 5.545.330 (f 12.220.300,-).
Op grond van lid 2 van artikel 8 van de regeling is de oppervlakte aan collectieve voorzieningen, die voor subsidie in aanmerking komen, na overleg teruggebracht tot 104 ha. Vervolgens is de subsidie conform lid 1 van artikel 8 vastgesteld op 50% van de subsidiabele kosten.
- Koekoekspolder € 10.291.735 (f 22.680.000,-). Conform lid 1 van artikel 8 is de subsidie vastgesteld op basis van het maximum van f 8,- per m² x 2.835.000 m².
- Rundedal € 8.712.580 (f 19.200.000,-). Conform lid 1 van artikel 8 is de subsidie, onder aftrek van de oppervlakte containerteelt van 250.000 m², vastgesteld op basis van het maximum van f 8,- per m² x 2.400.000 m².

Gemiddeld is dit € 39.596 (f 87.259,-) per ha tuinbouwkavel. In de begroting voor 2002 was voor 450 ha tuinbouwkavel een bedrag begroot van 20,4 miljoen euro (45 miljoen gulden). Dit is € 45.378 (f 100.000,-) per ha.

Conclusies

Na realisatie van de plannen van aanvragers kan er bij voldoende belangstelling 620 ha tuinbouwkavel in een projectmatige vestiging uitgegeven worden. Op dit moment is dat nog niet gerealiseerd. Uitgifte van deze tuinbouwkavels kan zowel voor, tijdens of na de realisatie van de ingediende plannen plaatsvinden. Geconcludeerd kan worden dat het beleidsdoel het realiseren van 450 ha projectvestigingsruimte in deze kabinetsperiode feitelijk niet zal worden gerealiseerd, wel voor 1 juni 2004 (eventueel 2005 na uitstel).

Voor 24,5 miljoen euro (54,1 miljoen gulden) is 620 ha tuinbouwkavel gerealiseerd, hetgeen per ha € 5.782 (f 12.741,-) minder is dan begroot. Oorzaak daarvan is o.a. dat bij Grootslag niet de maximale subsidie van f 8,- per m² bepalend is geweest voor de

vaststelling van de subsidie, maar de regel dat de subsidie niet meer kan bedragen dan 50% van de totale subsidiabele kosten. Wanneer dit niet de beperkende factor geweest zou zijn, had Grootslag 410 ha x f 80.000,- gulden subsidie ontvangen en zou er 620 ha tuinbouwkavel tegen € 54.660 (f 120.470,-) per ha zijn gerealiseerd.

Onderzoeksvraag 2

Hoeveel tuinders uit de oude glastuinbouwgebieden gaan zich in de nieuwe gebieden vestigen en welke ruimte zullen zij vrijmaken in de bestaande glascentra?

Aanpak

Daadwerkelijke vestiging heeft nog niet plaatsgevonden. Deze vraag kan dus nog niet beantwoord worden.

Bevindingen

In de regeling is in artikel 2, lid 2a, opgenomen dat geen subsidie wordt verstrekt voor ontwikkelingsprojecten waarin is voorzien in een andere procedure voor de toewijzing van glastuinbouwkavels aan glastuinbouwondernemers dan op basis van openbare inschrijving. Deze voorwaarde biedt aan aanvragers geen mogelijkheden om kavels bij voorkeur uit te geven. Twee geïnterviewden uitent twijfels of deze regeling daadwerkelijk bijdraagt aan de verplaatsing van tuinders uit de oude gebieden.

Uit de beoordeling van de Kaderbeschikking Structuurversterking Glastuinbouw Noord-Nederland is bekend dat van de 22 tuinders, die zich de afgelopen jaren (t/m 2000) in Emmen, Sappemeer en Berlikum hebben gevestigd, voor iets meer dan de helft afkomstig zijn uit Westland/ De kring en Aalsmeer.

Aanbevelingen

Gelet op de doelstellingen van de Stidug is het van essentieel belang om van de nieuwvestigers te monitoren:

- Of zij afkomstig zijn uit een bestaand glastuinbouwgebied of een bestaande vestiging,
- Zo ja, welk gebied of vestigingsplaats dat was,
- Zo ja, wat er met hun oude vestiging is gebeurd; dit in het kader van artikel 11 van de regeling te rapporteren tot alle tuinbouwkavels van het project zijn uitgegeven.

Onderzoeksvraag 3

Heeft het instrument bijgedragen aan gebieden die meer geschikt zijn voor duurzame glastuinbouw/wat is het effect van het instrument op de duurzaamheid van de gebieden?

Aanpak

Via interviewvragen:

- Heeft naar uw oordeel het inzetten van de regeling geleid tot meer duurzame inrichting, zo ja op welke onderdelen en met welke kwaliteit?
- Welk effect heeft de regeling gehad op uw plannen voor de aanvraag (Onderdelen die wel/niet uitgevoerd zouden zijn, effect op uitgifteprijs en geboden kwaliteit)?
- Wat is het effect op uw plannen als gevolg van de toekenning van de subsidie (kwaliteit, welke onderdelen, andere effecten)?
- Wat is het effect op uw plannen nu u geen subsidie heeft gekregen (kwaliteit, welke onderdelen, andere effecten)?
- Welke aspecten van duurzame inrichting heeft u bij de beoordeling gemist en waarom vindt u die belangrijk?
- Welke duurzaamheidsaspecten zouden volgens u kunnen vervallen en waarom?
- Wat is uw mening over de toekenning van de gewichten, zoals die voor de verschillende aspecten van duurzaamheid in Bijlage 1 van de regeling is opgenomen?

Bevindingen

Van de twaalf geïnterviewden uit de groep betrokkenen/ beleidsmedewerkers /uitvoerders geven vijf aan dat eventuele effecten alleen gebaseerd kunnen worden

op de huidige plannen en dat een aantal plannen ambitieus zijn als het gaat over de realisatie daarvan.

Drie geïnterviewden merken op dat met deze regeling kleinere clusterwijze of autonome vestigingen niet worden voorkomen.

Zeven geven aan dat de openstelling van deze regeling (op termijn) voor de overige duurzame kleinere projectlocaties nader bezien moet worden.

Het instrument heeft verschillende effecten gehad:

- Onderdelen van het plan waren anders niet of soberder uitgevoerd. Voorbeelden daarvan zijn:
 - aan de landschappelijke inpassing, ecologische structuur en de waterhuishouding zijn zwaardere eisen gesteld dan oorspronkelijk bedoeld of zonder subsidie mogelijk was geweest,
 - niet realiseren van het gietwaterproject,
 - clustering van bedrijven m.b.t. energie, vergistingsinstallatie als afvalverwerking, extra aandacht voor inpassing van het gebied in het landschap, extra fietspad, waterberging krijgt extra aandacht door combinatie met natuurontwikkeling, voorzieningen voor CO₂,
 - koppeling landschappelijke inpassing en waterberging, aansluiting op riolering met mogelijkheid voor recirculatie, energieclusters van 20-30 bedrijven met mogelijkheden voor WKK installaties en eventueel windenergie,
- Zes geïnterviewden uit de groep betrokkenen/ beleidsmedewerkers geven aan dat de planvorming inzake duurzaamheid van glastuinbouwgebieden en hoe daar concreet invulling aan te geven bij een aantal aanvragers duidelijk is gestimuleerd. In die zin heeft de regeling een duidelijk sturend effect gehad. Bij vier aanvragers was het plan, met soms al een groot aantal van de beoogde duurzaamheidsaspecten, al min of meer gereed en heeft het de planvorming niet duidelijk beïnvloed.
- Twee geïnterviewden uit de groep betrokkenen geven aan dat het de duurzame planvorming bij nieuwe aanvragers zal stimuleren.
- Eén project wordt als gevolg van het toekennen van subsidie versneld uitgevoerd en één project zal door het niet toekennen van subsidie enige vertraging oplopen.
- Eén aanvrager geeft aan dat er nu meer gericht in het Westland en Aalsmeer geworven gaat worden.
- Bij één project gaat nu ruim 300 ha tuinbouwkavel i.p.v. 210 ha uitgegeven worden.
- Eén aanvrager geeft aan dat gemeenten in relatie tot planvorming en financiële verantwoordelijkheid een sterkere regierol krijgen.
- Eén project zal te maken krijgen met hogere aankoopkosten van grond.
- Twee geïnterviewden uit de groep betrokkenen/ beleidsmedewerkers geven aan dat het draagvlak en daarmee ook de financieringsmogelijkheden bij de deelnemende partijen door het toewijzen van subsidie duidelijk vergroot zijn. Er zullen nu minder snel onderdelen uit het plan geschrapt worden. Als gevolg van het niet toewijzen van subsidie is de (financiële) onzekerheid sterk toegenomen. Eén niet-gehonoreerde aanvrager geeft aan dat anderen partijen nu garant moeten staan; een andere aanvrager geeft aan dat bij afwijzen private partijen zullen afhaken.
- Bijna alle aanvragers geven aan dat de plannen de draagkracht van vooral kleine gemeenten duidelijk te boven gaat. Vijf aanvragers, waaronder de drie niet gehonoreerde aanvragers, en één betrokkene geven aan dat een duurzame projectlocatie glastuinbouw zonder subsidie nauwelijks gerealiseerd kan worden. De drie gehonoreerde aanvragers geven aan dat dankzij de subsidie de grond tegen een gelijke prijs, een meer acceptabele prijs of tegen een lagere prijs met een hogere duurzaamheid uitgegeven kan worden.
- Het afwijzen van aanvragers heeft geleid tot frustratie en vertraging, negatieve publiciteit en zal leiden tot een hogere uitgifteprijs.
- Eén aanvrager geeft aan dat de toekenning van subsidie heeft geleid tot vertraging,

- Eén (potentiële) aanvrager geeft aan dat de regeling van invloed zal zijn op de richtlijnen MER.

Bijna alle geïnterviewden geven aan dat zij geen belangrijke duurzaamheidsaspecten bij de regeling hebben gemist. Wel wordt opgemerkt dat sommige aspecten in de regeling minder van belang lijken dan in het nabije verleden, o.a. klimaat en licht, lichtuitstoot of vraagt men zich af of economische en sociale aspecten, meervoudig ruimtegebruik of duurzaamheidsaspecten van organisatorische aard, inclusief borging daarvan, via de huidige duurzaamheidsaspecten voldoende zijn meegenomen. Eén aanvrager merkt op dat een integrale benadering ontbreekt. De weging, zoals opgenomen in de regeling, heeft redelijk brede instemming. Vijf geïnterviewden vinden dat het aspect energie/CO₂ te zwaar is meegewogen, deels omdat dit voor een groot deel afhankelijk wordt gevonden van individuele investeringen.

Zeven geïnterviewden vinden dat het aspect herstructureringsbelang te zwaar is meegenomen. Twee aanvragers merken op dat de eigen invloed op het aspect herstructurering zeer beperkt is. Voorgesteld wordt het aspect herstructureringsbelang meer te koppelen aan herstructureringsgebieden of sanering van verspreid glas. Verschillende geïnterviewden merken op dat vanuit de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en bij provinciale overheden ook andere herstructurering dan alleen in het Westland en Aalsmeer gewenst is.

Van het aspect ruimtelijke duurzaamheid vinden drie geïnterviewden dat het te zwaar is meegewogen.

Multifunctionaliteit, landschappelijke inpassing en afval worden een enkele keer genoemd als aspecten die zwaarder meegewogen mogen worden.

De meningen over het aspect infrastructuur zijn verdeeld. Twee niet gehonoreerde aanvragers zijn van mening dat de oppervlakte van de gebieden te zwaar heeft meegewogen.

Conclusies

Het instrument heeft bij de aanvragers een beperkt effect gehad op het besluit om duurzame voorzieningen in het plan op te nemen. Deels wordt dit veroorzaakt door het feit dat veel plannen bij het opengaan van de eerste tender al bijna of geheel gereed waren. De regeling versterkt duidelijk het denken over duurzaamheid. Vooral aanvragers geven aan dat subsidie, vooral voor kleinere gemeenten, noodzakelijk is om een duurzame locatie tegen een acceptabele uitgifteprijs te realiseren. De regeling versterkt het draagvlak bij de regionale partijen en daarmee de (financiële) bereidheid en de snelheid om het plan uit te voeren.

Van de geïnterviewden vindt 25 tot 30% dat de aspecten energie/CO₂ en herstructureringsbelang te zwaar zijn meegewogen, deels omdat realisatie van collectieve voorzieningen op dit vlak maar beperkt mogelijk is.

Het aspect herstructureringsbelang geeft op dit moment geen invulling aan het streven bestaande solitaire vestigingen te saneren.

Aanbevelingen

Om meer zicht te krijgen op de effecten van de regeling en de duidelijk aanwezige relatie met de uitgifteprijs zouden aanvragers meer inzicht moeten geven in de verwachte uitgifteprijs van de tuinbouwkavels.

Beleidsmatig gezien zijn de aspecten energie/CO₂ en herstructurering van zodanig belang dat de weging daarvan niet aangepast moet worden. De opmerkingen over de weging van de andere factoren leiden ook niet tot een aanpassing van de weging. Wel verdient het aanbeveling het aspect herstructureringsbelang meer te beoordelen op activiteiten die aanvragers zelf kunnen plannen en uitvoeren en in dit aspect een relatie te leggen met het nieuwe beleid uit de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en het Structuurschema Groene Ruimte om bestaande solitaire vestigingen te saneren.

Onderzoeksvraag 4

Welke bijdrage wordt geleverd aan de energie- en milieudoelstellingen, zoals ondermeer vastgelegd in het “Convenant Glastuinbouw en Milieu”?

Aanpak: in relatie tot de bijdrage aan het Convenant Glastuinbouw en Milieu is een inschatting gemaakt van de bijdrage van de plannen (dus de collectieve voorzieningen) aan de doelstellingen van dit convenant, gericht op de onderdelen energie, mineralen en gewasbescherming.

Bevindingen

In het GLAMI/IMT zijn voor 2010 de volgende doelstellingen opgenomen (alle ten opzichte van 1984-1988)

- * gewasbeschermingsmiddelen
 - * 72% vermindering van het verbruik
 - * 88-72% emissiereductie (lucht)
 - * >75% emissiereductie (bodem, grondwater)
 - * 95% emissiereductie (oppervlaktewater)
- * vermesting
 - * 95% emissiereductie stikstof en fosfaat (t.o.v. 1985)
- * energie
 - * 65% energie-efficiencyverbetering in 2010 t.o.v. 1980 en een aandeel duurzame energie van 4% in 2010

(Bron: LNV-begroting 2002)

Gewasbescherming

In de plannen van de aanvragers, die een positieve beschikking hebben gekregen, zijn geen projecten opgenomen die erop zijn gericht het verbruik van gewasbeschermingsmiddelen terug te dringen of de emissie naar de lucht te reduceren. Zowel in het convenant zelf als in het handboek Milieumaatregelen worden geen collectieve voorzieningen genoemd, die aanvragers in hun plan hadden kunnen opnemen.

Het realiseren van de doelstellingen afgesproken in het GLAMI/IMT zal dus via individuele bedrijfsmaatregelen gerealiseerd moeten worden. Wel zal als gevolg van nieuwe kassen met een gunstiger lengte-breedteverhouding en lagere ventilatievouden de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar de lucht afnemen. Dit is echter ook van toepassing op nieuwe autonome vestigingen. Projectmatige vestigingen zullen waarschijnlijk wel een gunstig effect hebben op de negatieve invloed van gewasbeschermingsmiddelen op vooral gevoelige objecten in de nabije omgeving. Door concentratie van glastuinbouw in een projectmatige vestiging zal het effect van emissie van gewasbeschermingsmiddelen waarschijnlijk beter onderzocht en strenger beoordeeld worden (o.a. via MER). De stelling dat een grotere concentratie van glastuinbouw leidt tot een hogere ziektedruk en als gevolg daarvan tot meer inzet van gewasbeschermingsmiddelen kan met onderzoek niet onderbouwd worden.

Mineralen

De reductie van gewasbeschermingsmiddelen naar bodem en oppervlaktewater en de emissiereductie van stikstof en fosfaat kan behalve door individuele maatregelen op bedrijfsniveau ook gerealiseerd worden door collectieve voorzieningen op het gebied van kwalitatief en voldoende goed gietwater en afvoer van verontreinigd water via de riolering of collectieve zuivering.

In de projecten Grootslag en Koekoekspolder zijn er geen collectieve voorzieningen opgenomen om te zorgen voor voldoende en kwalitatief goed gietwater. In het project Rundedal is dat wel het geval. Daarnaast wordt in alle drie de projecten een riolering opgenomen. Door de lage ligging van de Koekoekspolder treedt hier veel kwel op wat bij de teelt in de grond samen met eventueel verontreinigd water (gewasbeschermingsmiddelen, stikstof, fosfaat) naar het oppervlaktewater afgevoerd moet worden.

De doelstellingen op het gebied van het terugdringen van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen, stikstof en fosfaat zal bij de projecten Grootslag en Koekoekspolder dus vooral door individueel gerichte maatregelen moeten plaatsvinden. Het versneld bouwen van moderne glasopstanden levert daaraan wel een bijdrage, maar is ook van toepassing op nieuwe autonome vestigingen.

Energie

Volgens de ingediende aanvragen leveren de collectieve voorzieningen bij het project Grootslag 25% reductie van de CO₂-emissie op en bij de projecten Rundedal en Koekoekspolder ieder 19% reductie. De drie gebieden hebben echter elk een andere referentie gebruikt om deze besparing uit te rekenen. Een goede vergelijking is daardoor niet mogelijk. Als objectieve referentie zouden de gemiddelde verbruiken

genomen kunnen worden. De behaalde reductie in CO₂-emissie kan dan afgezet worden tegen de normen van 2010 van het (concept) besluit Glastuinbouw. Het verbruik aan primaire energie bedroeg in 2000 42,1 m³ aardgasequivalenten (a.e.)/m². (Bron: LEI 2001). Om de doelstellingen van GLAMI/IMT in 2010 te realiseren mag bij 4% duurzame energie, 1,5% toename fysieke productie per jaar en een aandeel warmte van derden van 19% totaal 35,0 m³ a.e./m² aan primaire energie gebruikt worden.

De CO₂-emissie per m² (volgens MJA-E methode) moet daarbij afnemen van 76 kg per m² in 2000 tot 58 kg per m² in 2010. Dit is een afname van 24%. Via collectieve voorzieningen, opgenomen in de plannen van de aanvragers, wordt dit net niet gerealiseerd. Wel realiseren de gebieden ongeveer 3-5% aan duurzame energie. Ook voor energie geldt echter dat een deel van de doelstellingen afgesproken in het GLAMI/IMT via individuele bedrijfsmaatregelen gerealiseerd zal moeten worden. Afgezet tegen de GLAMI/IMT-doelstellingen van 2010 wordt via de collectieve voorzieningen een redelijke bijdrage geleverd. Afgezet tegen het gegeven dat het juist deze gebieden moeten zijn, die op het vlak van reductie van CO₂-emissie een wezenlijke bijdrage voor de toekomst moeten leveren, kan het resultaat als mager worden beoordeeld.

Conclusies

De drie projecten, die zijn gehonoreerd, leveren op basis van de beoordeling van de gehonoreerde plannen:

- een verwachte zeer beperkte bijdrage aan de GLAMI/IMT-doelstellingen op het gebied van gewasbescherming;
- een gezien de mogelijkheden beperkte bijdrage aan de GLAMI/IMT-doelstellingen op het gebied van mineralen;
- een gerelateerd aan GLAMI/IMT-doelstellingen redelijk grote bijdrage op het gebied van energie, zonder dat er echt sprake is van een grote stap vooruit als het gaat om het terugdringen van de emissie van CO₂.

Aanbevelingen

De door de aanvragers aan te leveren informatie moet op het gebied van energiebesparing en reductie van CO₂-emissie meer geüniformeerd en gekwantificeerd worden om een goede beoordeling mogelijk te maken en om een juiste bijdrage aan de GLAMI/IMT-doelstellingen te kunnen berekenen.

Onderzoeksvraag 5

Is tenminste 2,3 miljoen euro (5 miljoen gulden) van de eerste 20,4 miljoen euro (45 miljoen gulden) in het Noorden terechtgekomen?

Aanpak

Uit de beschikkingen af te leiden.

Bevindingen

Aan het project Rundedal, aangevraagd door de gemeente Emmen, is een subsidie toegekend van 8,7 miljoen euro (19,2 miljoen gulden).

Conclusies

Met de honorering van het project Rundedal is meer dan 2,3 miljoen euro (5 miljoen gulden) van het beschikbare budget uit de eerste tender naar Noord-Nederland gegaan.

5 Beoordeling van de efficiëntie (doelmatigheid)

De efficiëntie van de regeling is onderzocht aan de hand van vijf onderzoeksvragen.

Onderzoeksvraag 6

Is de regeling tegen acceptabele inzet van middelen, tijd en menskracht van LNV uitgevoerd?

Aanpak

Eigen onderzoek op basis van gegevens van opdrachtgever en uitvoerder en de volgende interviewvragen:

- Wat is uw oordeel over de wijze waarop de beoordeling door DLG heeft plaatsgevonden (tijdstraject, deskundigheid, transparantie)?
- Wat is uw mening over de genomen tijd voor de beoordeling?
- Wat is de mening van opdrachtgever en uitvoerder over de duidelijkheid van de regeling voordat met de beoordeling is begonnen?
- Wat is de mening van opdrachtgever en uitvoerder over de communicatie/contact Directie Landbouw en DLG?
- Wat is de mening van opdrachtgever en uitvoerder over de ondersteuning van de opdrachtgever tijdens de uitvoering van de beoordeling en het opstellen van het advies?

Bevindingen (zie ook tijdschema in bijlage 2)

Vijf aanvragers en zeven betrokkenen/beleidsmedewerkers geven aan dat de tijd tussen aanvraag/sluitingsdatum en beschikking (1 augustus/1 november 2000-1 juni 2001) erg lang was. Het was drie aanvragers niet bekend in welk stadium van de procedure de aanvragen waren.

De deskundigheid van DLG als beoordelaar wordt als matig tot voldoende beoordeeld.

De opdrachtgever en de uitvoerder zijn beide van mening dat de regeling vooraf helder en duidelijk was. De uitvoerder geeft daarbij wel aan dat een aantal uitvoeringsbepalingen de zaken toch complexer hebben gemaakt (geen verplichtingen aangaan/integrale plannen en groot risico op gewijzigde uitvoering). Zowel opdrachtgever als uitvoerder zijn tevreden over de rolverdeling, communicatie en de wederzijdse ondersteuning bij het beoordelings- en adviseringsproces. Volgens gegevens van de uitvoerder bedragen de kosten voor implementatie van de regeling, de beoordeling en advisering en de nazorg (tot en met 2001) ongeveer € 68.100 (f 150.000,-). Dit is 0,3% van het totaal beschikbare bedrag van de eerste tender. De kosten van de aanvragers zelf zijn in deze voortgangsrapportage niet meegenomen.

Conclusies

Van de in totaal zeven maanden van sluiting van de tender naar beschikking is ongeveer twee maanden besteed aan het ontwikkelen van een beoordelingskader. De uiteindelijke beoordeling en het opstellen van het advies door DLG is in twee maanden afgerond. Ongeveer drie maanden zijn noodzakelijk geweest voor departementale en interdepartementale afstemming en voor het verhogen van het budget van 17,7 miljoen euro (39 miljoen gulden) naar de uiteindelijke 25 miljoen euro (55 miljoen gulden). Op basis van het gegeven dat er nog een beoordelingskader ontwikkeld moest worden, mede op basis van de eerste aanvragen, lijkt besluitvorming zeven maanden na het sluiten van de tender niet overdreven lang. Het tijdstraject voor beoordeling en besluitvorming bij eventuele

volgende openstellingen kan door het beschikbaar zijn van een meer uitgewerkt beoordelingskader korter zijn en beperkt worden tot vier tot zes maanden na het sluiten van de tender.

Opdrachtgever en uitvoerder zijn tevreden over het beoordelings- en adviseringsproces. De uitvoeringskosten zijn met 0,3% van het totaal beschikbare bedrag van de eerste tender laag.

Aanbevelingen

De duur van het tijdstraject kan belangrijk teruggebracht worden door met het nu aanwezige en meer uitgewerkte beoordelingskader de beoordeling bij binnenkomst van de aanvraag al te starten.

Onderzoeksvraag 7

Was het instrument tenderregeling in dit geval effectief?

Aanpak

Via interviewvragen

- Wat is uw mening over dit instrument als middel om te komen tot meer duurzame planvorming over inrichting van glastuinbouwgebieden?
- Wat is uw mening over de huidige opzet van de regeling (tenderprocedure) en de eerste openstelling (gebieden uit het afsprakenkader). Zou naar uw oordeel middels een andere opzet van de regeling en openstelling het beleidsdoel beter gerealiseerd kunnen worden?

Bevindingen

Ongeveer de helft van de geïnterviewden, waaronder alle aanvragers die niet zijn gehonoreerd, vinden een tenderregeling voor de toegepaste openstelling (10 projectlocaties) niet de meest effectieve manier. Er waren al 10 projectlocaties afgesproken in het Afsprakenkader. Door het instellen van de cie Bukman en door uitspraken van de minister zijn bij aanvragers politieke verwachtingen gewekt dat gebieden die onderdeel uitmaken van het Afsprakenkader een bijdrage zouden ontvangen. Voorgesteld wordt aanvragers die voldoen aan de entreevoorwaarden subsidie toe te kennen, maar de hoogte van de subsidie te laten afhangen van de mate van duurzaamheid of een zekere minimale duurzaamheid als entreevoorwaarde te eisen.

De overige geïnterviewden vinden een tenderregeling op zich wel een goed instrument, wat echter bij een bredere openstelling en bij meer aanvragen wel beter tot zijn recht zal komen.

Conclusies

Zeker bij openstelling voor een beperkt aantal gebieden wordt een tenderregeling niet als het meest effectieve instrument gezien.

Aanbevelingen

Het voorstel om aanvragers voor subsidie in aanmerking te laten komen als de aanvraag voldoet aan een vastgelegd minimaal niveau van duurzaamheid en/of de hoogte van de subsidie te laten afhangen van de mate van duurzaamheid vraagt om een ingrijpende aanpassing van de regeling. De niveaus van duurzaamheid zullen dan onderdeel van de regeling vormen en zullen om die reden zeer nauwkeurig en uitvoerig vastgelegd moeten worden. Naar onze mening zal dit voor een aantal aspecten, zoals landschappelijke inpassing, zeer lastig zijn.

Het vastleggen van een minimale of hogere duurzaamheidsniveaus zal ten koste kunnen gaan van gebiedseigen innovaties en investeringen, omdat deze in een “generieke” beschrijving nooit allemaal kunnen worden voorzien. Op deze manier wordt de gebiedsspecifieke creativiteit in collectieve voorzieningen en oplossingen geremd. Bij het vastleggen van duurzaamheidsniveaus ontbreekt ook de prikkel om met voorzieningen te komen die boven de beschreven niveaus uitgaan. Er zullen meer “berekende” plannen ingediend worden. Bij de huidige tenderregeling gebeurt dit niet en zal altijd geprobeerd worden het beste plan in te dienen.

Gezien de breed aangegeven behoefte om tot een snelle tweede openstelling te komen, moe nu niet worden overgegaan tot het ‘ombouwen’ van de tenderregeling.

Onderzoeksvraag 8

Was het een uitvoerbaar instrument? (te toetsen bij uitvoerder).

Aanpak

Via interviewvragen aan aanvragers en uitvoerder:

- Wat is uw oordeel over de wijze waarop de beoordeling heeft plaatsgevonden (tijdstraject, deskundigheid, transparantie)?

Bevindingen

Er is door de uitvoerder een forse inzet gepleegd om transparant, neutraal en deskundig te zijn. De opzet van de regeling is redelijk eenvoudig, maar de uitvoering was volgens de uitvoerders door sommige voorwaarden en t.a.v. sommige onderdelen lastig.

Er waren tussen plannen onderling, maar ook op onderdelen van hetzelfde plan, grote verschillen in concreetheid en nadere uitwerking. Zowel beoordelaars als twee niet gehonoreerde aanvragers geven aan dat het lastig is om op een deskundige en objectieve manier te beoordelen of plannen wel of niet realistisch zijn wat betreft uitvoerbaarheid en financiering. Er wordt een duidelijk spanningsveld ervaren tussen ambitie en uitvoerbaarheid.

Over de voorwaarden en onderliggende bepalingen rond de verdere uitvoering van de regeling zijn de volgende opmerkingen gemaakt:

- Bij de behandeling van de aanvraag mogen geen verplichtingen zijn aangegaan. Door aanvragers wordt dit als een lastig punt ervaren. De grote inhoudelijke en financiële betrokkenheid van derden bij de planvorming belemmeren snel een openbare aanbesteding of leiden tot vage plannen of vertraging. Onderdelen waarvoor al verplichtingen zijn aangegaan tellen nu niet meer mee bij het vaststellen van de score of zijn moeilijk af te zonderen van nog uit te voeren onderdelen.
- Het gaat om grote integrale plannen, waarover al in een vroeg stadium precies moet worden aangegeven waar het geld precies aan uitgegeven gaat worden. Door aanvragers is op verschillende wijze met de omvang van totale project omgegaan. Enkeligen hebben bewust voor een gefaseerde benadering gekozen en daardoor naar hun mening een veel lagere beoordeling gekregen.
- Het risico dat de uitvoering van de projecten over 4 jaar anders uitpakt dan nu aangegeven is vrij groot en kan nu al worden voorzien. Vooral ook als gevolg van factoren die aanvragers zelf niet in de hand hebben. Eén aanvrager werkt met voorverkoopdrempels, waarbij pas met de uitvoering wordt begonnen als een groot deel van de kavels verkocht is. De gestelde uitvoeringstermijn voor dit soort projecten is te kort.
- Het is één aanvrager niet duidelijk vanaf welk moment de termijn van drie jaar met een jaar verlenging ingaat.
- Bij het niet uitvoeren van een gedeelte van het plan wordt de totale toegezegde subsidie ingetrokken ("alles of niets"). Dit risico vormt voor overige financiers een belemmering om te participeren.

Conclusies

Er is door de uitvoerder een forse inzet gepleegd om transparant, neutraal en deskundig te zijn. De beoordeling of plannen wel of niet realistisch zijn wat betreft uitvoerbaarheid en financiering is, gezien het belang daarvan bij de beoordeling, wel noodzakelijk, maar moeilijk objectief te krijgen.

Om diverse redenen (grote integrale plannen, lange uitvoeringstermijn, grote, niet altijd beïnvloedbare onzekerheden) is het bijna zeker dat de uiteindelijke uitvoering gaat afwijken van de gehonoreerde plannen.

De voorwaarden dat geen verplichtingen aangegaan mogen worden en de bepalingen rond openbare aanbesteding maken volgens aanvragers de regeling minder goed werkbaar.

Aanbevelingen

Reeds nu anticiperen op beleidshandelen m.b.t. tot uitstel en/of wijziging van de plannen bij uitvoering (artikel 11, lid 3).

Gezien het grote belang van deze regeling voor gebieden moet de beoordelingsmaatstaf voor concreetheid en uitvoerbaarheid van plannen objectiever en meer transparant gemaakt worden.

Onderzoeksvraag 9

Is de regeling goed afgestemd met andere regelingen?

Aanpak

Via eigen onderzoek.

Bevindingen

De Infrastructuurregeling glastuinbouwgebieden is alleen opengesteld voor Westland en Aalsmeer. Uit deze gebieden zijn geen aanvragen gehonoreerd.

De Regeling Structuurverbetering Glastuinbouw staat alleen open voor individuele tuinders, die eventueel gezamenlijk een aanvraag kunnen indienen, en is vooral gericht op herstructurering van bestaande glasopstanden ter plaatse. Een aantal voorzieningen op het vlak van een meer duurzame inrichting (energie, water) kan zowel op collectieve basis als op individuele basis of in clusterverband uitgevoerd worden. In die zin kan er dus wel sprake zijn van raakvlakken tussen de Stidug en de RSG.

De projecten Koekoekspolder en Rundedal hebben zowel uit de openstelling 1999 als 2000 van het programma “Duurzame Bedrijven Terreinen (DBT)” van het ministerie van Economische Zaken subsidie ontvangen voor planuitwerking en het laten uitvoeren van haalbaarheidsstudies voor de totale planontwikkeling. Deze regeling heeft gezien het verschil in de te subsidiëren kosten geen overlap met de Stidug regeling.

Conclusies

Door de scheiding in aanvragers en de verschillen in de voor subsidie in aanmerking komende kosten is er geen sprake van eventuele overlap in subsidies van de verschillende regelingen.

Onderzoeksvraag 10

Hoe scoort de regeling wat betreft eenvoud, duidelijkheid en toegankelijkheid (te toetsen bij aanvragers)?

Aanpak

Via interviewvragen:

- Wat is uw mening over de eenvoud van de regeling? Welk rapportcijfer op een schaal van 1-10 zou u willen geven voor de eenvoud?
- Wat is uw mening over de duidelijkheid van de regeling? Welk rapportcijfer op een schaal van 1-10 zou u willen geven voor de duidelijkheid?

Bevindingen

Over het algemeen werd de regeling in eerste instantie als eenvoudig en duidelijk beoordeeld met een gemiddeld rapportcijfer van 6,5 á 7, waarbij het aspect eenvoud een hoger rapportcijfer kreeg dan het aspect duidelijkheid. Eén aanvrager vond de regeling niet eenduidig en logisch, één aanvrager vond de regeling niet duidelijk vanwege het ontbreken van duidelijke criteria en het gewicht daarvan bij de weging. Bij twee aanvragers is de impact van een aantal voorwaarden en bepalingen bij het indienen van het plan of achteraf duidelijk geworden. Op basis van die inzichten wordt de regeling (achteraf) als duidelijk minder eenvoudig beoordeeld.

Het beoordelingskader heeft voor veel onduidelijkheid gezorgd. Vooral aanvragers geven aan dat het niet aanwezig zijn van het beoordelingskader tijdens de aanvraag heeft geleid tot geen of onvolledige en minder specifiek gerichte informatie over de plannen. Dat heeft geleid tot grote verschillen en onevenwichtigheid in de plannen. De drie niet gehonoreerde aanvragers geven duidelijk aan dat hun plan met de aanvullende en beschikbare informatie beter gescoord zou hebben.

Conclusies

Na het duidelijk worden van het effect van een aantal voorwaarden en bepalingen is de regeling door de aanvragers als minder eenvoudig en duidelijk beoordeeld dan

aanvankelijk het geval was en naar de mening van de betrokkenen/ beleidsmedewerkers nog zo is. Gelet op het beoordelingskader was er bij aanvragers (vooral de drie niet-gehonoreerde aanvragers) meer en betere informatie beschikbaar dan in de plannen vermeld.

Aanbevelingen

Beoordelingskader op hoofdlijnen bij de openstelling op verzoek van mogelijke aanvragers ter beschikking stellen.

Aanvragers de gelegenheid geven hun eerste concept aanvraag bij te stellen/aan te vullen met voor het beoordelen relevante informatie, alvorens een definitieve aanvraag in te dienen. De vragen om aanvullende/nieuwe informatie kunnen op basis van de conceptaanvraag door de uitvoerder van de regeling (of een helpdesk) opgesteld worden en om alle aanvragers gelijke kansen te geven naar alle aanvragers toegestuurd worden. Voor de uiteindelijke aanvraag kunnen daaraan geen rechten worden ontleend. De uiteindelijke beoordeling vindt dan plaats door een team van deskundigen.

6 Beoordeling van het proces

Het proces van de regeling is onderzocht aan de hand van één onderzoeksvraag.

Onderzoeksvraag 11

Is de interactie tussen actoren optimaal geweest tijdens de opzet en de uitvoering van de regeling? Als actoren worden gezien beleid, DLG (als uitvoerder), LTO/RI-GLAMI (als betrokkenen/belangenbehartigers) en aanvragers.

Aanpak

Via interviewvragen:

- Wat is uw mening over de wijze waarop de regeling tot stand is gekomen en uw rol daarin?
- Was de aard en de inhoud van de regeling bij u voldoende bekend?
- Op welk moment nam u voor de eerste maal (informeel) kennis van (globale) aard en inhoud?
- Was er naar uw mening voldoende tijd om te reageren en om plannen goed uit te werken?
- Was het beoordelingskader u ten tijde van de aanvraag voldoende bekend en wat is uw mening over de transparantie van het beoordelingskader?
- Wat is uw mening over de communicatie rond deze regeling?
 - in de voorbereidende fase;
 - tijdens de periode waarin de regeling open stond voor indiening;
 - na het sluiten van de indieningsperiode;
 - op de toelichtingsbijeenkomst eind 2000.
- Als u een rapportcijfer van 1-10 voor communicatie zou moeten geven, welk cijfer zou u dan geven voor dit onderdeel?
- Bent u middels de beschikkingen op een adequate manier geïnformeerd?
- Heeft u een bezwaarschrift ingediend, zo ja wat is de aard van het gemaakte bezwaar en hoe zijn deze bezwaren naar uw mening afgehandeld?
- Waarom heeft u geen aanvraag ingediend?

Bevindingen

Van de medewerkers van LNV en betrokken organisaties geven zes van de tien aan dat zij voldoende bij de opzet en uitwerking van de regeling zijn betrokken, hoewel niet alle onderdelen van het advies (instellen commissie van deskundigen, brede openstelling), zoals uitgebracht door de commissie Ruimtelijke Inrichting, door LNV zijn overgenomen. Twee geïnterviewden merken op dat zij bij de aanwijzing van de 10 locaties niet betrokken zijn geweest.

Van de zes aanvragers geven vijf aan nauwelijks betrokken te zijn geweest bij de totstandkoming van de regeling, maar daar wel vooraf over te zijn geïnformeerd. De meeste aanvragers waren al ruim, maar op verschillende momenten, voor de publicatie van de regeling in de Staatscourant over de (concept) regeling geïnformeerd door o.a. brieven van LNV, door regionale beleidsdirecties of door de vaktechnische organisaties. Eén aanvrager heeft de regeling in de Staatscourant gelezen. Eén aanvrager geeft aan dat vooraf niet bekend was dat de openstelling beperkt zou worden tot de gebieden uit het Afsprakenkader.

De communicatie over de regeling wordt tot het moment van indienen als positief beoordeeld. Op vragen werd door DLG snel en adequaat gereageerd. Bijbehorend rapportcijfer 7-8. De communicatie vanaf het moment van indienen wordt door vijf van de zes aanvragers als matig tot slecht beoordeeld. Drie daarvan geven aan niet geïnformeerd te zijn over het verloop van de procedure en de behandeling van hun

bezwaarschriften. Eén aanvrager was de functie en status van de toelichting op de aanvraag niet duidelijk, evenals de rol en functie van de daarbij aanwezige personen.

Een aanvraagperiode van drie maanden wordt door vier aanvragers als tekort beoordeeld. Dankzij voldoende voorkennis, het gevorderde stadium van de plannen en door extra inzet van mensen is het gelukt de aanvragen op tijd ingediend te krijgen. Twee (potentiële) aanvragers gaven aan voldoende tijd te hebben gehad.

Het beoordelingskader wordt (achteraf) door twee aanvragers als voldoende transparant en door drie aanvragers als onvoldoende beoordeeld. Aangegeven wordt dat de mate van documentatie en verantwoording per onderdeel nogal verschilt: bijvoorbeeld bij het onderdeel verkeer en vervoer goed, bij het onderdeel energie en CO₂ matig. Eén aanvrager geeft aan dat er bij de beoordeling informatie is gebruikt, die niet in de aanvraag was opgenomen, en dat dat heeft geleid tot een onjuiste waardering. Ook informatie uit de regeling zelf is verkeerd geïnterpreteerd.

Alle drie de niet gehonoreerde aanvragers hebben een bezwaarschrift ingediend evenals twee van de gehonoreerde aanvragers, waarvan één pro forma.

De vier aanvragers, die een aanvraag hadden kunnen indienen, hebben dat niet gedaan omdat realisatie van de projectplannen nog te vaag/te weinig concreet was en er nog geen duidelijke aanvrager was of omdat de tijdsplanning van de Stidug niet aansloot op de eigen planning.

Conclusies

Van de aanvragers zijn er vijf van de zes vóór publicatie in de Staatscourant via verschillende kanalen over de regeling geïnformeerd. Een aanvraagperiode van drie maanden wordt, als nog met de planvorming gestart moet worden, als tekort beoordeeld. Aanvragers zijn onvoldoende geïnformeerd over het verloop van het beoordelingsproces en de daarvoor benodigde tijd.

Het beoordelingskader wordt (achteraf) door drie van de zes aanvragers als onvoldoende beoordeeld.

Vijf van de zes aanvragers hebben een bezwaarschrift ingediend.

De plannen van de niet aanvragers waren nog te weinig concreet om nu al een aanvraag in te dienen.

Aanbevelingen

(Mogelijke) aanvragers schriftelijk en op hetzelfde tijdstip ruim voor een eventuele nieuwe openstelling over de regeling en openstelling informeren. Aanvragers regelmatig informeren over het verloop van de beoordeling en de behandeling van hun bezwaarschrift.

Criteria en het gewicht daarvan beter communiceren met mogelijke aanvragers (zie ook aanbeveling bij onderzoeksvraag 10).

7 Beoordelingskader

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op opmerkingen over de inhoudelijke beoordeling van de duurzaamheidsaspecten. Opmerkingen over de weging van deze aspecten zijn al meegenomen bij onderzoeksvraag 3.

Bevindingen

Energie en CO₂

- Twee aanvragers bestrijden de stelling dat PPS-constructies voor de uiteindelijke realisatie een hoger slagingspercentage hebben dan private partijen.
- Voorwaarde gebruik van > 30% groene elektriciteit verplicht stellen.
- Slimme koppelingen van glastuinbouw met industrie.
- Criteria verouderd.
- Grootschalige energievoorzieningen zijn minder belangrijk geworden t.o.v. kleinschaliger clusterprojecten.

Waterhuishouding

- Watertoets bij grote projecten zoals glastuinbouwlocaties verplicht stellen.
- Alternatieven voor riolering en waterberging opnemen.

Landschappelijke inpassing

- Niveau 3 (vormgeving van de onderdelen) zwaarder laten meewegen dan niveau 1 (verankering in de omgeving) en 2 (vormgeving van het plangebied als geheel).
- Compensatie ook opnemen.

Verkeer en vervoer

- Te gedetailleerd, voor tuinbouw relevante aspecten zwaarder laten meewegen, teveel terminologie Verkeer en Waterstaat.
- Er wordt onvoldoende rekening gehouden met de ligging van de projecten t.o.v. distributiestromen in een Europese context.
- Er is geen invulling gegeven aan beschikbaarheid voldoende arbeidskrachten.
- Huisvestigingsmogelijkheden (reisafstand) op korte afstand laten scoren.
- Geen rekening gehouden met verschil in doorstroming.
- Benutten bestaande infrastructuur niet echt onderscheidend, geen criterium voor bereikbaarheid.
- Mobiliteitsmanagement kan eenvoudiger.
- Categoriseringsplan wegennet voorziet al in duurzaam veilig. Dit als eis stellen. Het soort teelt is niet duidelijk, nu aannahme van 50% bloemen en 50% groenten.
- Verkeerde benadering main-port idee.

Afval

- Criteria compostering verouderd, tuinders willen geen compostering in tuinbouwgebied.
- Ligging composteringsinstallatie is niet te beïnvloeden.

Herstructureringsbelang

- Sanering verspreid liggend glas ook opnemen.
- Strategische alliantie/samenwerking nieuwe/oude gebieden honoreren.
- Omvang van het totale project meenemen en niet het deel waarvoor in eerste instantie subsidie wordt gevraagd.
- Oppervlakte pot- en containerteelt (ook gesloten teelten) mee laten tellen.

- Projecten op grotere afstand van de 'knelpuntcentra' hoger waarderen.
- Aspect nader concretiseren.
- Niet alleen richten op Westland en Aalsmeer.
- Beoordeling is in strijd met voorwaarde van openbare inschrijving.
- Is geen duurzaamheids criterium, maar resultante van de andere.

Ruimtelijke duurzaamheid

- Omvang van het totale project meenemen en niet het deel waarvoor in eerste instantie subsidie wordt gevraagd.
- Minimale omvang is arbitrair.
- Containerbegrip, bepaald door andere onderliggende aspecten.
- Meer aandacht voor kaveldynamiek, huizen op afstand.
- Wonen loskoppelen van kaspercelen.

Multifunctionaliteit

- Aandacht voor lokale huisvestigingsmogelijkheden.
- Containerbegrip, bepaald door andere onderliggende aspecten.
- Minimale omvang is arbitrair.

Overige opmerkingen

- Minimale oppervlakte van 50 ha. is wel erg laag geworden.
- Kosteneffectiviteit wordt niet meegenomen.
- Draagvlak moet bij beoordeling van haalbaarheid belangrijk criterium zijn.
- Bedrijventerreinen bij projectlocaties voor glastuinbouw betrekken, multifunctionele inrichting als voorwaarde stellen.
- Ontwerp inrichting en uitvoering kassen toevoegen.
- Relatie tussen projectomvang en kwaliteit van het plan is niet duidelijk, voor duurzaamheid is wel een minimum hoeveelheid ha nodig.
- Oppervlakte project weegt te zwaar mee.

Conclusies

De meeste inhoudelijke opmerkingen zijn gemaakt over de aspecten verkeer en vervoer (meer richten op specifieke tuinbouwaspecten) en herstructureringsbelang (nader concretiseren). Bij onderzoeksvraag 8 is al aangegeven dat, gezien het grote belang van deze regeling voor gebieden, de beoordelingsmaatstaf voor concreetheid en uitvoerbaarheid van plannen objectiever en meer transparant gemaakt moet worden.

Aanbevelingen

De aspecten verkeer en vervoer en herstructureringsbelang aanpassen. Beoordelingsmaatstaf voor concreetheid en uitvoerbaarheid van plannen objectiever en transparanter maken.

Bijlage 1

Samenstelling van de klankbordgroep

F.W.A. Vink en E. Driessen, LNV Directie Landbouw

C.M. van der Vaart, DLG Voorburg

J.Th.C. de Jong, LNV Directie GRR

C. Mulder, LNV Directie Noord

N. Lameijer, LTO Nederland

J.L. Ebbens (i.p.v. M.P. Leunissen), projectbureau GLAMI

J.A.M. van Vliet, Expertisecentrum-LNV

T.H. Edens, Expertisecentrum LNV

Bijlage 2

Tijdschema en procesverloop van de eerste tender van de Stidug

Moment	Gebeuren	Omschrijving
12 april 1999	Start projectgroep	De adviescommissie Ruimtelijke Inrichting van de Stuurgroep GLAMI (RI-GLAMI) heeft voor de uitwerking van een regeling een werkgroep LNV/LTO ingesteld die o.a. de kwalitatieve criteria nader moet gaan uitwerken. Een eerste conceptadvies wordt op 31 mei in de commissie besproken. Belangrijke criteria zijn 9 duurzaamheidsaspecten.
28 september 1999	De commissie RI-GLAMI brengt advies uit aan de minister van LNV	De adviescommissie RI-GLAMI stelt op 9 september het advies vast en adviseert de minister bij brief d.d. 28 september 1999.
Najaar 1999/ voorjaar 2000	Regeling	LNV neemt het advies op hoofdlijnen over en werkt het uit tot de regeling STIDUG.
11 juli 2000	Publicatie in de staatscourant van de STIDUG-regeling en de openstelling en rectificaties op de regeling op 2 en 10 oktober. <i>(in de tekst in bijlage 6 zijn deze rectificaties verwerkt)</i>	In de regeling is o.a. vermeld dat aanvragen worden gerangschikt naar de mate waarin zij voldoen aan de 9 duurzaamheidsaspecten. Voor de weging van deze aspecten is de score uit het advies van (een werkgroep onder) de RI-GLAMI overgenomen (art. 10 en bijlage 1). De regeling is opengesteld voor alle gemeenten of samenwerkingsverbanden tussen gemeenten die voldoen aan de voorwaarden, genoemd onder artikel 2. Conform artikel 3.3 beperkt de Minister de eerste openstelling tot de 10 gebieden uit het Bestuurlijk Afsprakenkader Herstructurering Glastuinbouw (BAHG) tussen LNV en LTO, d.d. 6 januari 2000. In het BAHG is aangegeven dat er, waar wenselijk en nuttig, samenwerking met de Stuurgroep Glastuinbouw en milieu (GLAMI) zal worden gezocht. Er is een subsidieplafond van f 39 miljoen.
1 augustus tot 1 november 2000	Indienperiode aanvragen	DLG is aangewezen als uitvoerder en stelt een brede groep van deskundigen samen voor het beoordelen en rangschikken van de projecten naar de bijdrage aan de doelstellingen van de regeling. DLG stuurt de 10 potentiële aanvragers begin augustus enige informatie, waaronder de juiste tekst van de regeling en openstelling.
November 2000	Controle van de (7) aanvragen op ontvankelijkheid en volledigheid door DLG	Aanvragers krijgen 2 weken om de ontbrekende informatie alsnog aan te leveren. De aanvraag voor de Willem Annapolder voldoet niet aan de voorwaarden; de gemeente Kapelle komt niet voor in artikel 1 van de openstelling. De overige aanvragen worden wel ontvankelijk

		verklaard. Deze zijn voor de glastuinbouwlocaties: Berlikum (gemeente Menaldumadeel), Grootslag (gemeenten Wervershoof en Andijk), Californië (gemeente Horst aan de Maas), Koekoekspolder (gemeente Kampen; vh. IJsselmuiden), Bergerden (Samenwerkingsverband Bergenden, o.a. gemeente Bemmelen) en het Rundedal (gemeente Emmen).
December 2000	Iedere aanvrager krijgt de mogelijkheid het project toe te lichten	Aan DLG en in aanwezigheid van deskundigen, die de beoordeling zullen uitvoeren. Iedere aanvrager maakt gebruik van deze mogelijkheid.
December 2000/ januari 2001	Werkgroep bepaalt gezamenlijk de werkwijze	Per duurzaamheidsaspect hebben (i.h.a. 2) leden van de beoordelingsgroep voorstellen voor een nadere uitwerking ontwikkeld. Deze zijn plenair besproken. De uitwerking is gebaseerd op de nadere uitwerking van de werkgroep onder de RIG. De aspecten "energie" en "CO ₂ " hebben een zodanige samenhang dat ze gezamenlijk zijn beoordeeld. Daarmee zijn er nu 8 duurzaamheidscriteria. De werkgroepleden hebben de aanvragen per duurzaamheidsaspect beoordeeld en een score vastgelegd. Uitsluitend de gegevens bij de aanvragen zijn als informatie gebruikt. De ontwikkelde beoordelingsmethodiek en de toegekende scores zijn vervolgens plenair besproken.
Eind januari/ maart 2001	DLG voegt de rangschikking per duurzaamheidsaspect samen tot een totaalscore en adviseert de opdrachtgever de projecten conform te rangschikken.	De resultaten van de rangschikking per duurzaamheidsaspect zijn met behulp van de wegingsfactoren samengevoegd. Daarbij zijn de factoren voor "energie" en "CO ₂ " opgeteld. Het eerste concept van het beoordelingsdocument met de totaalscore en de resultaten per duurzaamheidsaspect wordt eind januari naar de opdrachtgever gestuurd. Op 9 februari wordt het concept besproken met de opdrachtgever en de regiodirecties. In maart biedt DLG de bevindingen officieel aan aan de opdrachtgever. De scores van drie projecten (Koekoekspolder, gem. Kampen; Grootslag, gem. Wervershoof/Andijk; Het Rundedal, gem. Emmen) liggen dicht bij elkaar. Deze projecten overschrijden samen het beschikbaar gestelde budget.
April/mei 2001	Opdrachtgever informeert de Minister	Opdrachtgever adviseert de Minister akkoord te gaan met de voorgestelde rangschikking en legt de implicaties voor bij het honoreren van 3 resp. alle 6 projecten.
Mei 2001	Het budget wordt verhoogd.	De minister besluit de drie projecten met de hoogste score volledig te honoreren. Daartoe wordt een extra budget van f 15 miljoen beschikbaar gesteld; waarin 5 miljoen die voor Noord-Nederland was toegezegd (Langmangelden).

1 juni 2001	Beschikkingen worden verzonden. Subsidie voor: Koekoekspolder: € 10.291.735 (<i>f</i> 22.680.000) Grootslag: € 5.545.330 (<i>f</i> 12.220.300) Het Rundedal: € 8.712.580 (<i>f</i> 19.200.000)	Iedere aanvrager krijgt uitsluitel of het project voor een bijdrage in aanmerking komt en zo ja voor welk bedrag. Aanvragers (en andere belanghebbenden) kunnen binnen zes weken bezwaar maken. Aanvragers krijgen met de beschikking een exemplaar van het DLG-beoordelingsrapport.
Medio juli	Er zijn 5 bezwaarschriften ingediend bij de afd. Rechtsbescherming van LNV (+ in een vroeg stadium al een proforma bezwaar van Gem. Noord-oostpolder t.a.v. tuinbouwgebied Luttelgeest).	Gem. Wervershoof/Andijk vinden het voor Grootslag toegekende subsidiebedrag te laag. Gem. Horst a.d. Maas heeft o.a. bezwaren t.a.v. de systematiek en de beoordeling van Agroproductiepark Californië. Gem. Menaldumadeel vindt o.a. de argumenten waarop 'Berlikum' is afgewezen, niet juist. Gem. Emmen maakt voor Het Rundedal een proforma bezwaar o.a. omdat de beschikking een aantal onjuiste gegevens bevat, maar trekt het bezwaar later weer in. Samenwerkingsverband glastuinbouwproject Bergenden (o.a. gem. Bemmelen) maakt o.a. bezwaar tegen de gehanteerde oppervlakte van het gebied. De rangschikking is daardoor veel te laag.
16 juli	Afd. Rechtsbescherming verzoekt DL om zienswijze en alle stukken die op de zaak betrekking hebben	DL moet binnen drie weken haar zienswijze geven en daarbij ingaan op de aangevoerde gronden voor het bezwaar alsmede een afschrift van ALLE op de zaak betreffende stukken leveren.
Oktober/ november 2001	Hoorzitting	De gemeenten Wervershoof/Andijk, Horst aan de Maas en samenwerkingsverband Bergenden lichten hun bezwaren op de hoorzitting nader toe.

Bijlage 3

Uitgebreide beschrijving van de beleidsanalyse en beleidsdoelstellingen

In de Tuinbouwbrief van 19 december 1995 wordt het beleidsinstrumentarium beschreven wat het Rijk zal inzetten om voor de glastuinbouw te komen tot verbetering van de structuur en perspectief voor de toekomst. Onder het onderdeel Ruimtelijke Ordening wordt daarbij gesteld dat er naast ruimte als gevolg van functieverandering ook ruimte nodig is voor de herstructurering. Geconcludeerd wordt dat voor deze ruimtebehoefte op nationaal niveau in het Structuurschema Groene Ruimte voldoende hervestigingsruimte wordt geboden.

In de ICES-brief aan de Tweede Kamer van 23 oktober 1998 wordt, conform het regeerakkoord, voor de periode 1999-2002 een bedrag van 45 miljoen voorzien om ter oplossing van de ruimteproblemen van de tuinbouw in het Westland de vestiging van bedrijven elders te stimuleren. Het kabinet zal het investeringsbudget, samen met middelen van andere overheden en het bedrijfsleven inzetten voor het versneld realiseren van nieuwe vestigingslocaties. Welke hiervoor in aanmerking komen is afhankelijk van de aanwezigheid van een uitgewerkt plan en van het stadium van planologische voorbereiding. Voor het Noorden lijkt een bedrag van 5 miljoen haalbaar. Voor de periode 2003-2010 wordt nog eens 93 miljoen euro (205 miljoen gulden) voor de realisatie van vestigingslocaties gereserveerd.

In de Afspraken Bestuurlijk Overleg kabinet-SNN op 16 april 1998 is in bijlage 2, die gaat over de samenvatting inzet LNV middelen, een bedrag van 5 miljoen gulden uit LNV-ICES voor de glastuinbouw voor de periode tot en met 2002 opgenomen.

In het "Bestuurlijk Afsprakenkader Herstructurering glastuinbouw" van 6 januari 2000 (op 7 februari 2000 naar Tweede Kamer gestuurd) hebben LNV en de Vakgroep Glastuinbouw van LTO-Nederland gezamenlijk een aantal afspraken gemaakt om de gewenste herstructurering van de glastuinbouw met kracht ter hand te nemen en met spoed voor de bestaande knelpunten in met name het Westen van het land een oplossing te vinden. LNV en LTO constateren daarbij dat 10 gebieden in de periode tot 2010 een belangrijke rol kunnen vervullen bij de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling van de glastuinbouw. Onder punt 1b. wordt aangegeven dat voor de korte termijn minimaal 400 ha netto projectvestigingsruimte nodig is. Er is hiervoor in de 10 locaties voldoende ruimte beschikbaar. Onder punt 1e. zal LNV ICES middelen inzetten voor de totstandkoming van projectvestigingen voor de korte en middellange termijn. In het Afsprakenkader staat daar verder de volgende tekst over: "LNV brengt daarvoor op korte termijn (ca. 3 maanden) een nieuwe regeling Stimulering duurzame glastuinbouwgebieden (Stidug) uit. Basis hiervoor is het advies dat de Cie Ruimtelijke Inrichting van de stuurgroep GLAMI heeft gegeven. De in voorbereiding zijnde nieuwe regeling Stidug zal aan de hand van de hierin te stellen criteria beschikbaar zijn voor de hiervoor in aanmerking komende locaties. Het is daarbij de bedoeling dat de Stidug vooral beschikbaar is voor de nieuwe grootschalige projectvestigingslocaties".

In de eerste tussenrapportage van de commissie Bukman (op 27 juni 2000 naar Tweede Kamer gestuurd) geeft deze commissie aan dat effectuering van o.a. de Stidug noodzakelijk is voor het herstructureringsproces.

In de brief van 19 juli 2000 aan de Tweede Kamer wordt als doel van de Stidug aangegeven het stimuleren van de ontwikkeling van nieuwe projectvestigingslocaties, geschikt voor duurzame glastuinbouw in Nederland, en daarmee tevens het ontmoedigen van het autonome vestigingsspoor. Over de

invulling van de duurzaamheidsaspecten van de gewenste locaties is een advies uitgebracht door de Commissie Ruimtelijke Inrichting (RI) van de stuurgroep GLAMI. De hoofdlijnen van dit advies zijn in de regeling opgenomen.

In de brief van 2 november 2000 aan de Tweede Kamer wordt aangegeven dat het uitgangspunt van de huidige openstelling is het stimuleren van de projectvestigingslocaties, die genoemd zijn in het afsprakenkader. In de brief van 14 februari 2001 aan de Tweede Kamer wordt nader uitgelegd waarom bepaalde locaties wel of geen aanvraag hebben ingediend.

In de brief van 1 juni 2001 aan de Tweede Kamer wordt het besluit over subsidietoewijzing van de eerste tender meegedeeld en toegelicht. Het vooraf vastgestelde subsidieplafond is verhoogd van 39 miljoen naar 55 miljoen gulden.

In de brief van 28 september 2001 aan de Tweede Kamer wordt een evaluatie van de eerste openstelling van de Stidug genoemd, waarbij onder meer aandacht zal worden besteed aan de effectiviteit en efficiency en de werkbare voorwaarden. Naar aanleiding van de evaluatie zal de Commissie Ruimtelijke Inrichting van GLAMI een advies uitbrengen.

In de algemene toelichting bij de begroting van 2001 wordt genoemd dat met de openstelling van de nieuwe Stimuleringsregeling inrichting duurzame glastuinbouwgebieden (Stidug) projectvestigingen worden gestimuleerd. In de beleidsagenda van de algemene toelichting op de begroting 2002 wordt met het ruimtelijke spoor en via een aantal subsidieregelingen de herstructurering van de glastuinbouw gestimuleerd en ondersteund. Beoogd wordt zo in 2010 projectvestigingslocaties te hebben gerealiseerd met een omvang van ca. 2700 ha netto glas. In deze kabinetsperiode wordt gestreefd naar de realisatie van projectvestigingsruimte voor circa 450 ha netto glas.

In de regeling zelf staan de volgende doelstellingen weergegeven:

- Stimuleren van projectvestigingslocaties, geschikt voor duurzame glastuinbouw in Nederland. Voor de herstructurering van de bestaande glascentra in Nederland (met name moet worden gedacht aan de glastuinbouwgebieden in het Westland en bij Aalsmeer) is het van groot belang dat er voldoende geschikte hervestigingslocaties beschikbaar komen. Hierdoor ontstaat enerzijds ruimte voor de herinrichting en “modernisering” van de bestaande locaties en anderzijds ruimte voor andere functies als woningbouw, bedrijventerreinen, landschappelijke aankleding en recreatie.
- Het tot stand brengen van een hoge mate van duurzaamheid in nieuw te realiseren glastuinbouwgebieden.
- Zodanig duurzame nieuwe gebieden dat een belangrijke bijdrage geleverd kan worden aan de energie- en milieudoelstellingen, zoals ondermeer vastgesteld in het ‘Convenant Glastuinbouw en Milieu’.

In het besluit van de eerste openstelling en subsidieplafond, op 11 juli 2000, is vermeld dat aanvragen alleen kunnen worden ingediend door de gemeenten, waarin de 10 projectvestigingslocaties zijn gelegen uit het ‘Bestuurlijk Afsprakenkader Herstructurering Glastuinbouw’ of samenwerkingsverbanden tussen deze gemeenten.

Op basis van het bovenstaande kunnen de **beleidsdoelstellingen** van de Stidug als volgt geformuleerd worden:

- Stimuleren van projectvestigingslocaties, geschikt voor duurzame glastuinbouw in Nederland.
- Beschikbaar komen van voldoende ruimte in duurzame hervestigingslocaties. Als doelstelling is in de begroting 2002 geformuleerd 2700 ha netto glas in 2010 en 450 ha netto glas in deze kabinetsperiode.
- Tot stand brengen van een hoge mate van duurzaamheid in nieuw te realiseren glastuinbouwgebieden, zodanig dat een belangrijke bijdrage geleverd kan worden aan de energie- en milieudoelstellingen, zoals ondermeer vastgesteld in het “Convenant Glastuinbouw en Milieu”.

De passage “Voor het Noorden lijkt een bedrag van 5 miljoen haalbaar” uit de ICES brief is geoperationaliseerd door in eerste instantie deze 5 miljoen gulden uit het budget van de eerste tender te halen. Nadat alle aanvragen op een gelijkwaardige wijze waren beoordeeld en bleek dat het project Rundedal gehonoreerd zou worden, is deze 5 miljoen weer aan het budget voor de eerste tender toegevoegd.

Bijlage 4

Geïnterviewde personen en organisaties

De onderzoeksvragen zijn gedeeltelijk in de vorm van interviewvragen (zie Bijlage 5) voorgelegd aan zes nader te onderscheiden groepen nl.

1. De beleidsverantwoordelijke, alle vragen, F.W.A. Vink. LNV Directie Landbouw
2. De uitvoerders van de regeling, de laatste zes vragen van onderdeel 1 + de vragen van de onderdelen 3,4 en 6.
DLG Voorburg, C.M. van der Vaart
Buro Hauptmeijer, W. Hauptmeijer
3. Beleidsmedewerkers, alle vragen van onderdeel 1, 3 en 6.
LNV Directie GRR, J.Th.C. de Jong en A. Vaandrager.
LNV Directie Noord, C. Mulder.
LNV Directie Zuid, G.J. Wissink en A. Betting.
LNV Directie Noord West, Mevr. I. Hoogerbrugge.
4. Andere betrokken/belanghebbenden, alle vragen van onderdeel 1, 3 en 6.
LTO-Nederland, N. Lameijer.
Stuurgroep GLAMI, P. Bukman.
Stichting Natuur en Milieu, Th. Vogelenzang.
Grontmij Waddinxveen, R. Kooistra.
Lid commissie Ruimtelijke Inrichting Glastuinbouw GLAMI, Mevr. Edelenbosch
Lid commissie Ruimtelijke Inrichting Glastuinbouw GLAMI, J. Heijkoop
5. Aanvragers die een positieve beschikking hebben ontvangen, alle vragen van onderdeel 1, de eerste twee vragen van onderdeel 2, alle vragen van de onderdelen 3, 5 en 6.
Emmen
Kampen (IJsselmuiden)
Wervershoof/Andijk
6. Aanvragers die een negatieve beschikking hebben ontvangen, alle vragen van onderdeel 1, de eerste en derde vraag van onderdeel 2, alle vragen van de onderdelen 3, 5 en 6.
Samenwerkingsverband Bergenden (o.a. Bommel)
Horst aan de Maas
Menaldumadeel
7. Aanvragers die wel voor de eerste tender in aanmerking kwamen, maar geen aanvraag hebben ingediend, vragen van 5 tweede onderdeel en 6.
Noordoostpolder
Moerdijk
Zevenhuizen/Moerkapelle/Nieuwerkerk aan de IJssel/Moordrecht
Borsele

Bijlage 5

Lijst met onderzoeksvragen voor de interviews

1. Over het doel en de inrichting van de regeling

- Wat is uw mening over de wijze waarop de regeling tot stand is gekomen en uw rol daarin?
- Wat is uw mening over dit instrument als middel om te komen tot meer duurzame planvorming over inrichting van glastuinbouwgebieden?
- Wat is uw mening over de huidige opzet van de regeling (tenderprocedure) en de eerste openstelling (gebieden uit het afsprakenkader)? Zou naar uw oordeel middels een andere opzet van de regeling en openstelling het beleidsdoel beter gerealiseerd kunnen worden?
- Wat is uw mening over de eenvoud van de regeling? Welk rapportcijfer op een schaal van 1-10 zou u willen geven voor de eenvoud?
- Wat is uw mening over de duidelijkheid van de regeling? Welk rapportcijfer op een schaal van 1-10 zou u willen geven voor de duidelijkheid?
- Heeft naar uw oordeel het inzetten van de regeling geleid tot meer duurzame inrichting, zo ja op welke onderdelen en met welke kwaliteit?
- Welke aspecten van duurzame inrichting heeft u bij de beoordeling gemist en waarom vindt u die belangrijk?
- Welke duurzaamheidsaspecten zouden volgens u kunnen vervallen en waarom?
- Wat is uw mening over de toekenning van de gewichten, zoals die voor de verschillende aspecten van duurzaamheid in Bijlage 1 van de regeling is opgenomen?

2. Over het effect van de regeling

- Welk effect heeft de regeling gehad op uw plannen voor de aanvraag? (Onderdelen die wel/niet uitgevoerd zouden zijn, effect op uitgifteprijs en geboden kwaliteit)
- Wat is het effect op uw plannen als gevolg van de toekenning van de subsidie (kwaliteit, welke onderdelen, andere effecten)?
- Wat is het effect op uw plannen nu u geen subsidie heeft gekregen (kwaliteit, welke onderdelen, andere effecten)?

3. Over de uitvoering van de regeling

- Wat is uw oordeel over de wijze waarop de beoordeling door DLG heeft plaatsgevonden (tijdstraject, deskundigheid, transparantie)?

4. Over de relatie opdrachtgever/uitvoerder

- Wat is uw mening over de duidelijkheid van de regeling voordat met de beoordeling is begonnen?
- Wat is uw mening over de communicatie/contact Directie Landbouw en DLG?
- Wat is uw mening over de ondersteuning van de opdrachtgever tijdens de uitvoering van de beoordeling en het opstellen van het advies?

5. Over het proces

- Was de aard en de inhoud van de regeling bij u voldoende bekend?
- Op welk moment nam u voor de eerste maal (informeel) kennis van (globale) aard en inhoud?

- Was er naar uw mening voldoende tijd om te reageren en om plannen goed uit te werken?
- Was het beoordelingskader u ten tijde van de aanvraag voldoende bekend en wat is uw mening over de transparantie van het beoordelingskader?
- Wat is uw mening over de communicatie rond deze regeling?
 - In de voorbereidende fase.
 - Tijdens de periode waarin de regeling open stond voor indiening.
 - Na het sluiten van de indieningsperiode.
 - Op de toelichtingsbijeenkomst eind 2000.
 Als u een rapportcijfer van 1-10 voor communicatie zou moeten geven, welk cijfer zou u dan geven voor dit onderdeel?
- Wat is uw mening over de genomen tijd voor de beoordeling?
- Bent u middels de beschikkingen op een adequate manier geïnformeerd?
- Heeft u een bezwaarschriften ingediend, zo ja wat is de aard van het gemaakte bezwaar en hoe zijn deze bezwaren naar uw mening afgehandeld?

Voor de aanvragers die wel in aanmerking kwamen, maar geen aanvraag hebben ingediend zijn de volgende vragen uit dit onderdeel relevant:

- Was de aard en de inhoud van de regeling bij u voldoende bekend?
 - Op welk moment nam u voor de eerste maal (informeel) kennis van (globale) aard en inhoud?
 - Was er naar uw mening voldoende tijd om te reageren en om plannen goed uit te werken?
 - Was het beoordelingskader u ten tijde van de aanvraag voldoende bekend en wat is uw mening over de transparantie van het beoordelingskader?
 - Wat is uw mening over de communicatie rond deze regeling?
 - In de voorbereidende fase
 - Tijdens de periode waarin de regeling open stond voor indiening
 Als u een rapportcijfer van 1-10 voor communicatie zou moeten geven, welk cijfer zou u dan geven voor dit onderdeel?
 - Waarom heeft u geen aanvraag ingediend?
- 6. Open vragen.**
- Welke aspecten zijn nog niet aan de orde geweest, maar vindt u belangrijk genoeg om nog te vermelden?
 - Welke ideeën en suggesties heeft u voor de regeling en een eventuele verdere openstelling, het beoordelingskader en het proces van uitvoering?

Bijlage 6

Regeling van 10 juli 2000 houdende regels voor subsidieverstrekking ter stimulering van de inrichting van nieuwe duurzame glastuinbouwgebieden

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
gelet op de artikelen 2 en 3 van de Kaderwet LNV-subsidies;

Besluit:

§ 1. Begripsbepalingen

Artikel 1

In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. *minister*: Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij;
- b. *ontwikkelingsproject*: geheel van activiteiten gericht op de aanleg van collectieve voorzieningen voor een glastuinbouwgebied;
- c. *DLG*: Dienst Landelijk Gebied van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij;
- d. *glastuinbouwgebied*: gebied waarin hoofdzakelijk of in overwegende mate de teelt van groenten, klein fruit en siergewassen onder staand glas, met inbegrip van de teelt van uitgangsmateriaal, plaatsvindt;
- e. *duurzaam glastuinbouwgebied*: glastuinbouwgebied met een zodanige inrichting dat een wezenlijke bijdrage wordt geleverd aan het samengaan van groei, de versterking van de concurrentiekracht en werkgelegenheid met een beter beheer van ruimte, natuur en biodiversiteit en een daling per hectare van milieubelastende emissies ten opzichte van bestaande glastuinbouwgebieden;
- f. *planoppervlak*: de gehele voor het nieuw te ontwikkelen glastuinbouwgebied bestemde aaneengesloten gronden, inclusief de grond bestemd voor collectieve voorzieningen;
- g. *collectieve voorzieningen*: alle voorzieningen, waaronder infrastructurele, recreatieve en landschappelijke voorzieningen, die worden aangelegd en beheerd door, of in opdracht van een publiekrechtelijk lichaam.

§ 2. Algemene bepalingen

Artikel 2

1. Ter stimulering van de totstandkoming van nieuwe duurzame glastuinbouwgebieden kan de minister op aanvraag aan gemeenten of gemeentelijke samenwerkingsverbanden subsidie verstrekken voor de aanleg van collectieve voorzieningen, in een gebied:

- a. dat tenminste 50 hectare nieuw te realiseren glastuinbouwkavels zal omvatten;
- b. dat gelet op de bestaande en redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen in het gebied aansluitend op het te ontwikkelen glastuinbouwgebied, in een tijdsbestek van 10 jaar, volgend op de indiening van de subsidieaanvraag, een omvang kan bereiken van tenminste 125 hectare glastuinbouwkavels, bestaande glastuinbouwkavels daarbij inbegrepen;
- c. dat past binnen de planologische kaders;
- d. waarvan, gelet op bestaande en redelijkerwijs te verwachten ontwikkelingen in of in de nabijheid van het gebied in de periode van 15 jaar, volgend op de indiening van

de subsidie aanvraag, de continuïteit als glastuinbouwgebied in voldoende mate wordt gewaarborgd;
e. dat voldoende draagvlak geniet bij het betrokken provinciaal en waterschapsbestuur, alsmede bij het betrokken bedrijfsleven;
2. Geen subsidie wordt verstrekt voor ontwikkelingsprojecten:
a. waarin is voorzien in een andere procedure voor de toewijzing van glastuinbouwkavels aan glastuinbouwondernemers dan op basis van openbare inschrijving;
waarmee naar verwachting niet binnen 12 maanden na de subsidieverlening wordt aangevangen.

Artikel 3

1. De minister kan één of meer perioden vaststellen waarbinnen een aanvraag kan worden ingediend.
2. De minister stelt per aanvraagperiode een subsidieplafond vast voor de verlening van subsidies ingevolge deze regeling.
3. De minister kan per aanvraagperiode besluiten dat slechts de in dat besluit genoemde gemeenten of gemeentelijke samenwerkingsverbanden een aanvraag tot subsidieverlening kunnen indienen.
4. De minister verdeelt het beschikbare bedrag na beoordeling van de aanvragen tot subsidieverlening op volgorde van de rangschikking als bedoeld in artikel 10.
5. Besluiten als bedoeld in het eerste tot en met vierde lid worden in de *Staatscourant* bekendgemaakt.

Artikel 4

De subsidie wordt verstrekt onder de voorwaarde dat de aanleg van de collectieve voorzieningen wordt uitgevoerd op basis van openbare aanbesteding, overeenkomstig het Uniform Aanbestedingsreglement 1986, danwel, indien de kosten van het ontwikkelingsproject de drempelwaarde, bedoeld in artikel 3, eerste lid, van Richtlijn nr. 93/37/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 14 juni 1993 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen van overheidsopdrachten voor de uitvoering van werken (*PbEG L 199*) overschrijden, overeenkomstig het Uniform Aanbestedingsreglement EG 1991.

Artikel 5

Geen subsidie wordt verstrekt indien het ontwikkelingsproject geheel of gedeeltelijk bestaat uit de aanleg van voorzieningen die uitsluitend of nagenoeg uitsluitend ten goede komen aan individuele bedrijven en waarvan de kosten gewoonlijk niet ten laste komen van een publiekrechtelijk lichaam.

Artikel 6

1. Geen subsidie wordt verstrekt indien met de uitvoering van het ontwikkelingsproject zoals omschreven in het projectplan een aanvang is gemaakt alvorens de ontvangst van de aanvraag schriftelijk aan de aanvrager is bevestigd.
2. Onder het maken van een aanvang met de uitvoering van het ontwikkelingsproject wordt in elk geval verstaan het aangaan van verplichtingen, andere dan die betrekking hebben op verwerving van grond en het treffen van voorbereidingen noodzakelijk voor het kunnen indienen van een gefundeerde subsidieaanvraag.

§ 3. Subsidiabele kosten

Artikel 7

Als subsidiabele kosten worden uitsluitend aangemerkt alle noodzakelijke, rechtstreeks aan het ontwikkelingsproject toe te rekenen, na indiening van de aanvraag door de aanvrager gemaakte en betaalde kosten, exclusief verrekenbare omzetbelasting, met uitzondering van:

- a. de kosten van voorbereiding van het ontwikkelingsproject;

- b. de aankoopssom en de aankoopkosten van de voor het ontwikkelingsproject benodigde hectares grond voorzover niet bedoeld voor collectieve voorzieningen;
- c. de financieringskosten van het ontwikkelingsproject.

Artikel 8

1. De subsidie bedraagt 50% van de subsidiabele kosten met een maximum van f 8,- per m² van het planoppervlak.
2. Voorzover de oppervlakte bestemd voor collectieve voorzieningen 35% van de totale oppervlakte van de glastuinbouwkavels overschrijdt komen de daarmee verband houdende kosten niet voor subsidie in aanmerking.
3. Indien de gemeente of het gemeentelijk samenwerkingsverband voor de subsidiabele kosten of een gedeelte daarvan reeds uit anderen hoofde een bijdrage ontvangt, bestemd voor het ontwikkelingsproject, wordt de subsidie bedoeld in het eerste lid, naar evenredigheid verminderd indien alle bijdragen bij elkaar opgeteld meer dan 100% van de subsidiabele kosten bedragen.

§ 4. Subsidieverlening

Artikel 9

1. De aanvraag voor de verlening van een subsidie voor de in deze regeling bedoelde ontwikkelingsprojecten wordt ingediend bij DLG op een daartoe vastgesteld formulier.
2. De aanvraag gaat vergezeld van een projectplan waarin zo nauwkeurig mogelijk is opgenomen:
 - a. een beschrijving van de doelstellingen en achtergronden van het ontwikkelingsproject;
 - b. een beschrijving van de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de in artikel 10, eerste lid, geformuleerde criteria;
 - c. een overzicht van de oppervlakte grond die is, onderscheidenlijk zal worden verworven ten behoeve van de uitvoering van het plan, alsmede een beschrijving van het huidig gebruik en de huidige bestemming van de desbetreffende grond;
 - d. een beschrijving van de wijze waarop de nog te verwerven grond zal worden verworven;
 - e. een tijdsplanning van de activiteiten vanaf het moment van de verwerving van de grond tot het moment dat alle kavels aan glastuinbouwondernemers zijn uitgegeven en een uiteenzetting van de wijze van uitvoering van het ontwikkelingsproject;
 - f. een plan van toewijzing waaruit blijkt op welke wijze de toewijzing van de kavels aan glastuinbouwondernemers zal plaatsvinden;
 - g. een overzicht van de reeds doorlopen en nog af te ronden ruimtelijke procedures;
 - h. indien vereist op grond van de Wet milieubeheer, een milieu-effectrapportage als bedoeld in artikel 7.10 Wet milieubeheer;
 - i. een gespecificeerde begroting;
 - j. een opgave van de financieringswijze van het ontwikkelingsproject, en
 - k. een advies van de betrokken provincie en waterschap waaruit de planologische haalbaarheid en het draagvlak bij provinciaal bestuur en waterschapsbestuur blijkt.

Artikel 10

1. Aanvragen worden zodanig gerangschikt dat een ontwikkelingsproject hoger wordt gerangschikt naarmate het project:
 - a. een grotere bijdrage levert aan de vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen door het verlagen van energiebehoefte en het zoveel mogelijk voorzien in de energiebehoefte door de aanwending van rest- en afvalwarmte, rest-CO₂ en duurzame energie;
 - b. een grotere bijdrage levert aan een doelmatige waterberging en aan de vermindering van emissie van milieubelastende stoffen naar grond- en oppervlaktewater;
 - c. beter aansluit bij de landschappelijke karakteristieken van het omliggende gebied;
 - d. een grotere bijdrage levert aan de vermindering van vervoersbewegingen en het stimuleren van andere transportmethoden dan wegtransport;

- e. een grotere bijdrage levert aan de verkeersveiligheid en de bereikbaarheid voor arbeidskrachten;
 - f. een grotere bijdrage levert aan de beperking van afvalstromen;
 - g. een grotere bijdrage levert aan de herstructurering van bestaande glastuinbouwgebieden omdat het een grotere belangstelling geniet bij glastuinbouwondernemers die vanwege herstructurering of wegens functieverandering van het betrokken gebied met een groot maatschappelijk belang hun bedrijf moeten verplaatsen of omdat het plan van kaveltuwoewijzing aan deze glastuinbouwondernemers voorrang geeft;
 - h. meer mogelijkheden biedt voor eventueel toekomstige bedrijfsontwikkeling;
 - i. beter voorziet in multifunctioneel gebruik.
2. De in het eerste lid, in de onderdelen *a* tot en met *i* bedoelde criteria worden gewogen conform de in bijlage 1 opgenomen wegingsfactoren.

§ 5. Verplichtingen van de subsidieontvanger

Artikel 11

1. De subsidieontvanger is verplicht:
 - a. de activiteiten ten behoeve waarvan subsidie is verleend binnen 12 maanden na de datum van de beschikking tot subsidieverlening aan te vangen en overeenkomstig het projectplan, in voorkomend geval gewijzigd overeenkomstig het derde lid, uit te voeren binnen 3 jaar na de datum van de beschikking tot subsidieverlening;
 - b. binnen één maand nadat de opdracht tot aanleg van het glastuinbouwgebied met inachtneming van artikel 4 aan de uitvoerder van het ontwikkelingsproject is verstrekt, aan DLG melding te doen van de desbetreffende aanbestedingssommen voorzover deze een bedrag van f 100.000,- te boven gaan;
 - c. jaarlijks verslag te doen van de voortgang van het ontwikkelingsproject en de financiële ontwikkelingen, en
 - d. de collectieve voorzieningen ten behoeve waarvan subsidie is verleend gedurende een periode van tenminste 15 jaar naar behoren te beheren en onderhouden; [e.] voorzover het beheer van de collectieve voorzieningen wordt overgedragen aan de collectieve kaveleigenaren, de verplichting voortvloeiende uit onderdeel *d*, door middel van een kettingbeding over te dragen aan de collectieve kaveleigenaren.
2. De minister kan de in het eerste lid, onderdeel *a*, bedoelde uitvoeringstermijn van 3 jaar met ten hoogste één jaar verlengen indien de subsidieontvanger uiterlijk 3 maanden voor afloop van die termijn schriftelijk aan de minister om verlenging heeft verzocht.
3. Wijzigingen in het ontwikkelingsproject gedurende de looptijd van het project zijn slechts toegestaan na voorafgaande goedkeuring door de minister. De minister deelt de subsidieontvanger mede of en in welke mate de wijziging van het projectplan gevolgen heeft voor de verleende subsidie of voor de bij de verlening van de subsidie vastgestelde voorschriften. De wijziging kan geen verhoging tot gevolg hebben van het maximumsubsidiebedrag, bedoeld in artikel 8, eerste lid.

§ 6. Bevoorschotting, betaling en terugvordering

Artikel 12

1. De minister kan de subsidieontvanger op diens verzoek een voorschot verlenen.
2. Voorschotten worden slechts verstrekt voorzover zij ten minste 10 procent van het verleende subsidiebedrag, bedoeld in artikel 8, bedragen.
3. Het totaal van de verleende voorschotten bedraagt ten hoogste 80 procent van het subsidiebedrag bedoeld in artikel 8, eerste lid.
4. De aanvraag tot voorschotverlening gaat vergezeld van een overzicht van de liquiditeitsbehoefte.

Artikel 13

Indien toepassing wordt gegeven aan artikel 4:57 van de Algemene wet bestuursrecht of artikel 6 van de Kaderwet LNV-subsidies kunnen terug te vorderen bedragen

worden vermeerderd met de wettelijke rente vanaf het moment van uitbetaling van de subsidie tot aan het moment van algehele voldoening.

§ 7. Subsidievaststelling

Artikel 14

1. De aanvraag voor de vaststelling van de subsidie wordt ingediend bij DLG op een daartoe vastgesteld formulier binnen vier maanden nadat de activiteiten zijn uitgevoerd ten behoeve waarvan subsidie is verleend.
2. De aanvraag, bedoeld in het eerste lid, gaat vergezeld van:
 - a. een verklaring van de subsidieontvanger dat de activiteiten waarvoor subsidie is verleend zijn uitgevoerd overeenkomstig de subsidieverlening, en
 - b. een financiële verantwoording van het ontwikkelingsproject en een verklaring van een registeraccountant of een accountant-administratieconsulent, als bedoeld in artikel 2:393, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, waaruit blijkt dat is voldaan aan de in deze regeling gestelde voorwaarden en verplichtingen.
3. De registeraccountant of accountant-administratieconsulent, bedoeld in het tweede lid, controleert met inachtneming van het in bijlage 2 bij deze regeling opgenomen controleprotocol. De goedkeurende accountantsverklaring wordt opgesteld overeenkomstig de in bijlage 3 opgenomen model-accountantsverklaring.

Artikel 15

De minister stelt na ontvangst van de in artikel 14 genoemde bescheiden binnen vier maanden de subsidie vast.

§ 8. Slotbepalingen

Artikel 16

Als toezichthouders worden door de minister de ambtenaren van de Algemene Inspectiedienst en de Dienst Landelijk Gebied aangewezen.

Artikel 17

Deze regeling treedt in werking met ingang van de tweede dag na dagtekening van de *Staatscourant* waarin zij wordt geplaatst.

Artikel 18

Deze regeling wordt aangehaald als: Stimuleringsregeling inrichting duurzame glastuinbouwgebieden.

Deze regeling zal met de toelichting in de *Staatscourant* worden geplaatst.

De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,

L.J. Brinkhorst.

Bijlage 1. Wegingsfactoren

Op elk duurzaamheidsaspect wordt een score gegeven op een schaal van 1 t/m 10. De score wordt vervolgens vermenigvuldigd met het gewicht dat aan de duurzaamheidsaspecten wordt toebedeeld.

Optie advies van de werkgroep

- energie	10
- CO ₂ -voorziening	5
- waterhuishouding	8
- landschappelijke inpassing	4
- verkeer en vervoer	5
- afval	2
- herstructureringsbelang	10
- ruimtelijke duurzaamheid	4
- multifunctionaliteit	2

Minimaal aantal punten	50
Maximaal aantal punten	500

*Naast deze Bijlage 1 maken ook onderstaande drie stukken deel uit van de regeling.
Deze zijn in dit rapport niet opgenomen.*

Bijlage 2. Controleprotocol als bedoeld in artikel 14, derde lid

Bijlage 3. Model-accountantsverklaring

Toelichting

Bijlage 7

Overzicht gebruikte literatuur

Advies Commissie Ruimtelijke Inrichting van de Stuurgroep GLAMI, d.d. 28 september 1999.

Advies STIDUG van de Directeur Dienst Landelijk Gebied incl. bijlage "STIDUG, toetsing en rangschikking. Aanvraagperiode augustus-november 2000". LNV Dienst Landelijk Gebied. 1 maart 2001.

Begrotingen incl. toelichtingen 2001 en 2002. LNV.

Beschikkingen STIDUG. 1 juni 2001. LNV.

Bestuurlijk Afsprakenkader Herstructurering Glastuinbouw. LNV/LTO 6 januari 2000.

Correspondentie met het parlement:

Brieven:

Kenmerk DL/95.6641 d.d. 19 december 1995.

Kenmerk ES/RBM/RSB/RP98027868.b33 d.d. 16-04-1998 (afspraken Kabinet met Samenwerkingsverband Noord-Nederland).

Kenmerk ES/REB/REI 98067657 b30 d.d. 23 oktober 1998 (ICES brief).

Kenmerk DL.2000/368 d.d. 07-02-2000.

Kenmerk DL.2000/2510 d.d. 27-06-2000.

Kenmerk DL.2000/2970 d.d. 19-07-2000.

Kenmerk DL.2000/4238 d.d. 02-11-2000.

Kenmerk TRCDL/2001/73714 d.d. 14-02-2001.

Kenmerk DL.2001/1894 d.d. 16-05-2001.

Kenmerk DL.2001/1703 d.d. 01-06-2001.

Kenmerk DZW.2001/2015 d.d. 28-09-2001.

Verslag van een algemeen overleg over glastuinbouw d.d. 14 juni 2001.

Opgave uitvoeringskosten. C.M. van der Vaart, DLG.

Handboek Milieumaatregelen glastuinbouw. Editie 2000. Glastuinbouw en Milieu.

Gemeente Emmen

- Bezwaarschrift pro forma tegen beschikking Stidug TRC 2001/5539 d.d. 10 juli 2001. Kenmerk I.0114694.

Gemeente Menaldumadeel

- Bezwaar inzake beschikking Stidug (TRC 2001/5541). d.d. 11 juli 2001. Kenmerk GDJ.
- Verslag hoorzitting d.d. 22 oktober 2001.

Gemeenten Wervershoof/Andijk

- Bezwaar berekeningswijze subsidiebedrag Stidug 00-02 Tuinbouwgebied grootslag. d.d. 1 juni 2001. Kenmerk 11653.
- Notities over knelpunten openbare aanbesteding en vragen uitvoering en realisering.

Samenwerkingsverband Bergerden.

- Reactie op beschikking d.d. 13 juni 2001.
- Bezwaar inzake beschikking Stidug regeling d.d. 9 juli 2001.
- Bezwaar inzake beschikking Stidug regeling d.d. 9 augustus 2001.
- Pleitnota hoorzitting bezwaarschrift Stidug
- Verslag hoorzitting d.d. 21 november 2001.

Gemeente Horst aan de Maas

- Reactie op Beschikking Stidug d.d. 11 juni 2001. Kenmerk 2001.3597.
- Bezwaarschrift beschikking Stidug (TRC 2001/5543) d.d. 13 juli 2001. Kenmerk 2001.4875.
- Pleitnota hoorzitting bezwaarschrift Stidug incl. bijlagen
- Verslag hoorzitting d.d. 22 oktober 2001.

Energie in de glastuinbouw van Nederland, ontwikkelingen in de sector en op de bedrijven t/m 2000, LEI 2001

Notulen van de vergaderingen van de commissie Ruimtelijke Inrichting van de stuurgroep Glastuinbouw en Milieu.

Rapportages van de commissie Bukman